

ZALAKOMÁR NAGYKÖZSÉG

TELEPÜLÉSRENDEZÉSI ESZKÖZÖK

ÖRÖKSÉGVÉDELMI HATÁSTANULMÁNY

A TELEPÜLÉSFEJLESZTÉSI KONCEPCIÓHOZ ÉS TELEPÜLÉSRENDEZÉSI ESZKÖZÖKHÖZ

395/2012. (XII. 20.) Korm. rendelet 1. melléklet szerinti tartalmi követelményei alapján

2014. JÚLIUS

ZALAKOMÁR NAGYKÖZSÉG

ÖRÖKSÉGVÉDELMI HATÁSTANULMÁNY

A TELEPÜLÉSFEJLESZTÉSI KONCEPCIÓHOZ ÉS TELEPÜLÉSRENDEZÉSI ESZKÖZÖKHÖZ

KÉSZÍTETTÉK:

Régészeti szakterületi munkarész: **Dr. Vándor László CSc**

régész, történész, okl. műemlékvédelmi szakmérnök
szakértői névjegyzék Sz-277/2001.

Műemléki szakterületi munkarész: **Wolf Beáta**

okl. építészmérnök, vezető településtervező, építész vezető tervező
névjegyzéki szám: TT1/É- 01-2384, É/1 01-2384

TARTALOMJEGYZÉK:

ELŐZMÉNYEK	2
1. VIZSGÁLAT	2
1.1 Történeti leírás	2
1.2 Régészeti örökség felmérése	4
1.3 Természet, táj, tájhasználat – településhálózat és településszerkezeti összefüggések, tájtörténet	4
1.4 Településkép és utcaképek	9
1.5 Településszerkezet és területhasználat	9
1.6 Településkarakter: telekszerkezet és telekhasználat, beépítési mód és épülettípusok	10
1.7 Védetség: régészeti és műemléki, területi és egyedi	11
1.8 Az örökségi értékek elemzése, állapotfelmérés	11
1.9 Területhasználat és területi állapot a kulturális örökség összefüggésrendszerében.	19
2. VÁLTOZTATÁSI SZÁNDÉKOK	19
2.1. Településhálózati és tájhasználati változás	19
2.2. Településszerkezeti, területhasználati és beépítettségi változás	19
2.3. Infrastrukturális változás	20
2.4. Népesség, életmód, társadalom, kultúra változása	20
3. HATÁSELEMZÉS SZÖVEGES ÉS ÁBRÁZOLT FORMÁBAN A KÜLÖNBÖZŐ HATÁSTERÜLETEK KIJELELÉSÉVEL:	20
3.1. Történeti településhálózati következmények	20
3.2. Természeti, táji hatások	20
3.3. A településképfeltárulásának változásai	20
3.4. Régészeti emlékek feltárhatóságának, megmaradásának, bemutathatóságának vagy pusztulásának lehetőségei	20
3.5. Történeti térbeli rendszerek alakulása	21
3.6. Műemléki együttesek, műemlékek eszmei, használati és esztétikai jelentőségének alakulása a tájban, településszerkezetben, épített környezetben, a település életében	21
3.7. Műemlékek megújulásának és fenntarthatóságának gazdasági esélyei,	21
3.8. Településkarakter változásának hatásai	21
3.9. Környezeti terhelések és az épített örökség műszaki állapotának összefüggései	21
3.10. Folyamatok iránya, visszafordíthatósága	21
3.11. Kárenyhítés lehetősége, költsége, illetve ellentételezésének lehetőségei	21
4. ÖSSZEFOGLALÓ	21
5. TÖRVÉNYI KÖRNYEZET	22
6. IRODALOMJEGYZÉK	25

MELLÉKLETEK:

1. melléklet (Nyilatkozat)
2. melléklet (1 db térkép)
3. melléklet (A kiskomári vár 2 alaprajza)
4. melléklet (Kivonat - Katonai felmérések)

ELŐZMÉNYEK

Jelen tanulmány régészeti szakterületi része Zalakomár község településfejlesztési koncepciójához és településrendezési eszközeihez készült. Ez kiegészült a műemléki szakterületi résszel a településrendezési eszközök készítése kapcsán.

A tanulmány a rendelkezésre bocsátott térképeken feltüntetett területeken a régészeti örökséget érintő hatásokat vizsgálja, elemzi.

Jelen munkát a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. tv. alapján szerzői jogvédelem illeti meg. A közölt adatok szerződéstől eltérő célra való felhasználása, a régészeti lelőhelyekre és a régészeti érdekű területekre vonatkozó adatok nyilvánosságra hozása vagy továbbadása harmadik fél számára csak a szerző engedélyével, a 17/2002. (VI.21.) NKÖM rendelet 7. §, valamint a 47/2001. (III.27.) Kormányrendelet szabályai szerint történhet.

1. VIZSGÁLAT

1.1 Történeti leírás

KOMÁRVÁROS Szent István király oklevelében, 1019-től a zalavári apátsághoz tartozott. A település megnevezése szláv eredetű, feltehetően személynév volt. A település környezetében Szent István király udvarházát építtetett, amit „Alba Guriának” neveztek. Az udvarházhoz királyi kápolna is tartozott, az államalapítást követően feltehetően ez volt az első épített templom. 1241-ben a tatárjárás következtében teljesen elpusztult a királyi birtokközpont. A lakosságot IV. Béla igyekezett pótolni. 1263-ban a komári hospeseknek kiváltságlevelet adott, akiket a környező földekre telepített, magának pedig udvarházát építtetett. **A településszerkezet úthálózati vonalvezetése ennek nyomait őrizheti a IV. Béla utca, Fő utca, Hunyadi utca, Rákóczi utca és Ady E. utca íves vonalvezetésével.** Komár fejlődése csak akkor torpant meg, amikor IV. László eladományozta a Csák nemzetségbelieknek. 1252-ben a zalavári apátság dézsmaközségei közé sorolták.

1293-ban viszont már, hahót comes fia István mesternek birtokai között szerepel. A bencés apátság alapításának idejéről nincs tudomás, csak az ismeretes, hogy 1341-ben tűz pusztította el. 1356-ban már a budai káptalan birtoka. A Domonkos rendiek létesítettek itt monostort (Szent Erzsébet tiszteletére), amelyet a források 1356-ban és 1524-ben is említenek. **1449-ben mezővárosként említik Komárt,** ez is igazolja jelentőségét. **A mezővárosi jelleget tükrözi a több utcás szerkezet és a kompakt településmag.**

Komár tulajdonosai a budai káptalan mellett a Marcalyak és a Rozgonyiak. 1600 után meglehetősen nehéz helyzetbe került Komár, Kanizsa elestét követően. A reformáció terjedt, 1618-ban a II. egyházmegye székhelye Komár volt.

1690-ben, Kanizsa felszabadulása után pusztá falu volt. Két malom és két pusztá tartozott hozzá Kollen és Ormándpusztá. Az előbbi ma Balatonmagyaród része, az utóbbi változatlanul Zalakomárhoz tartozik. Birtokosai a nagyszombati vörösbarátok voltak. Pethő István óbudai prépost a letelepedni kívánóknak kiváltságokat adott, azért, hogy a pusztá helyett 101 házhely legyen, így megindult a benépesülés. 1702-től már volt plébániája. 1724-re a templom újjáépült. 1744-ben fatemplom létesítését kezdték. 1754-ben az óbudai prépostság tulajdona Komár és környéke, majd a pesti papnevelde rendelkezett a birtok egy részével. 1815-ben újra Zalához csatolták a falut. Az 1830-31-es kolerajárvány tizedelte a lakosságot. Jellasics seregei átvonultak a településen. A térség életében jelentős évszám 1861, a Buda – Pest - Nagykanizsa vasút vonal átadásának ideje. **1871-től hívják a települést hivatalosan Komárvárosnak. A központi mag nagysága a XIX. végéig nem nagyon változott. Főként lakótelki funkciókat fogadott be a IV. Béla utca mentén és az Erzsébet tér környezetében.**

1917-ben nagy tűzvész akasztotta meg egy időre a fellendülést. 1925-re 337 lakóház volt a faluban. Az intézményeket a római katolikus iskola képviselte három tanerővel és egy római katolikus gazdasági továbbképző is működött. Ezen kívül polgári egyesületek (Polgári Dalkör, Önkéntes Tűzoltó Egyesület, Levente Egyesület) is voltak. A község gazdasági életére nagy hatással volt a téglagyár és cementgyár, a Somssich kastély megépítése és a hozzá kapcsolódó gazdaság, a Legeltetési Társulat, a MÁV birtoka a falu határában, 17 önálló iparos és a 6 kereskedője által működtetett üzlet. A II. világháború utáni földosztás átrendezte a

birtokszerkezetet, telekszerkezetet, amit felül írt az 1951-ben megalakult Tsz, majd 1952-ben létrejött Kápolnapusztai Állami Gazdaság. A XX. század végére többszöröződött Komárváros területe. Annak is köszönhetően, hogy 1969. év közepén Kiskomárral egyesült. Ezt követően a fejlesztési célok a fizikai egyesítés irányába hatottak, átépült a Tavaszi utca, városi hangulatot keltő emeletes épületekkel és megvalósult a két településrészt ellátó új központ.

A rendszerváltást követően újból megváltozott a tulajdonosi és a területhasználati struktúra.

KISKOMÁR első ismert írásos említése 1410-ből való, ekkor különböztetik meg Komártól. Neve Kyskomarom, 1440-től Kiskomar. A terület védelme érdekében várat építettek 1540-ben. A kanizsai főkapitányság legfontosabb erődítménye lett. 1565-ben királyi tulajdonba került. 1619-ben olyan állapotúvá vált a végvár, hogy az őrség meg is szűkölt. Az 1644. évi pestis járvány következtében a vár pusztává vált. Az 1600-as évek közepére 150 lovast és 240 gyalogost rendeltek a várba. A későbbiek során állaga romlott. 1681-ben lerombolták a várat, ugyanis a vaskvári béke után nem építhették újjá. **A vár nyomai már az I. katonai felmérés térképén sem lelhetők fel.**

Az 1597-es birtokösszeírás szerint Kiskomár a váruradalomhoz tartozó falu, 38 telek van. A XVII. században a megye egyik legjelentősebb iskolája működött Kiskomárrban. 1624-ben tanították már itt a gyermekeket. 1679-ben csak 23 lakott portája volt a helységnek. 1715-ben telepítettek lakosokat a nagyszombati jezsuiták, akik a terület földesurai lettek.

1717-ben még sok pusztaság volt. Lassan történt a benépesedés. 1735-ben mezőváros. Elég tágas temploma és plébániája van.

Lakosság létszáma 1890-ban volt a legtöbb, 2102 fő. Már 1910-ben is 16%-a foglalkozott a lakosságnak iparral, illetve kereskedelemmel. Nem volt jellegzetes házi ipara a falunak, 1900 körül híresek voltak a takácsok. A világháború utáni inflációs időszak csaknem teljesen megsemmisítette a szövetkezet vagyonát. 1924-től nagyközség lett. Volt körorvosa, két kocsmája, egy vendéglője, egy fogadója.

A római katolikus hitközségi elemi iskolában 3 tanterem volt. Rendelkezett a helység három vegyeskereskedéssel, két kisebb szatócsházalattal, valamint több kisiparral. A község a két világháború között igen fejlett társadalmi és kulturális életet élt. Dolgozott a faluban orvos és körápolóorvos. Két magánorvos is lakott itt. 46 önálló iparos és 8 kereskedője volt ekkor a helységnek.

1945-ben végrehajtották a földreformot. 250 gazda kapott birtoklevelet. 1948-ban hétosztályos iskola működött. 1949-ben 460 lakóházban 1983 lakos élt. Kiskomárrhoz tartozó külterületek: Behiákpusztaság, Csáletmajor, Kápolnapusztaság, Bányavölgy, Kiskomárrhegy, vasúti őrházak. A gazdák jó részének szőlője is van a galamboki, karosi és csapi hegyen, mivel Kiskomárrnak csak egy szőlőhegye volt. Jó szőlőt és bort termeltek, fejlett volt a gyümölcsstermelésük is.

1951-ben sütőüzem működése kezdődött. 1952-ben Kiskomárrmi Vegyes Kisipari Szövetkezet alakult a következő szakmákból: asztalos, bognár, cementáru-készítő, (ennek nyomait a kerítések is őrzik) cipész, férfiszabó, lakatos, köteles, szobafestő. Építőbrigád is alakult. 1962-64 között elkészült az új művelődési ház, ami a 2000.-dik évek második felében megújult. Az elmúlt 15 évben az orvosi rendelő és gyógyszerár is korszerűsödött. Kiskomárr történeti magja megtartotta központi szerepét elhelyezkedésében és a befogadott funkciókban.

Zalakomárr településrésze **ORMÁNDPUSZTA** is. 1412-ben Ormandhyda néven említik először, 1768 Ormand, Ormandhida, 1832 Ormandpusztaság. Komárrvárostól délkeletre, Zala és Somogy megye határán sík és enyhén dombos területen fekszik. 1412-ben a Kanizsai család és az óbudai káptalan birtokperében szerepelt először. 1548-ban a török teljesen elpusztította. Az 1768. évi úrbér rendezésekor földesura Somssich Antal. A településrészt a leszármazottak tulajdonában maradt 1945-ig. A XVIII. század utolsó harmadában csak 3 házasság volt. 1770-ben már 11 család lakta 43 lélekkel és 29 adózóval. Temploma, papja nem volt, a tanítói szolgálatot a kiskomárrmi tanító látta el. 1828-ban önálló faluként emlegetik. A XIX. század második felétől Komárrvároshoz tartozott. 1962-ben külterületi lakott hely 26 lélekkel. Összességében a településrészt nem növekedett, de nem is sorvadt el.

A nagy parkkal övezett eklektikus stílusú Somssich-kastélyban 1945. után SZOT iskolaszanatórium, majd gyermeküdülő működött. Az ezredfordulón idősek szociális otthona működött a kastély falai között. Napjainkban üresen áll, sorsa jobbra fordulására vár.

1.2 Régészeti örökség felmérése

Jelen vizsgálat Zalakomár községre és külterületének egészére terjed ki. Ezen belül jelen esetben kisebb részt beépített, nagyobb részt beépítetlen területekről van szó. A falu területére illetve környezetére vonatkozólag a korábbi régészeti adatokkal rendelkezünk.

A vizsgált terület a nagykanizsai Thúry György Múzeum gyűjtőkörébe tartozik, de a területen a zalaegerszegi Göcseji Múzeum mint megyei múzeum is végzett feltárásokat, főleg az M7-es autópálya területén, így az ismert lelőhelyek anyagai a két múzeum adattárában találhatóak. Az elkészített örökségvédelmi hatástanulmány a lokalizált lelőhelyeken, a két múzeum adattári adatain és az anyaggyűjtéseken, szakirodalmi adatokon, valamint Lechner Lajos Tudásközpont adatbázisán alapszik. Zalakomár és környéke vonatkozásában a középkori történeti összefüggések alapjainak ismertetését Holub József Zala vármegye története III. - A községek története c. munkája adja.

A terület az emberi megtelepedés szempontjából kitűnő helyen fekszik, a Balaton nyugati végét lezáró hátság déli végén, ott ahol a hídvégi átkelőn a tavat meg lehetett kerülni.

Az neolitikumtól a magyar honfoglalásig a terepbejárások és az M7-es autópálya nyomvonalán végzett feltárások alapján Zalakomár község határai között majdnem folyamatos lakottságot lehet dokumentálni, amit kiegészítve a Kisbalaton területén végzett feltárásokkal átfogó régészeti kép megrajzolása is lehetséges.

A magyar középkorban, elsősorban az itt átvezető királyi hadiút révén Komár jelentősége rendkívül megnő. Valószínűleg már Szent István idején királyi udvarház épül itt, majd IV. Béla udvarházáról van tudomásunk, aki városi jellegű jogokat adományoz Komárnak. Magánkézbe kerülése után a két részre szétváló (Nagy- és Kiskomár) jelentősége kolostora, majd mezővárosi rangja révén megmarad. A 16. században erődítmények épülnek itt, melyek közül a kiskomári először Kanizsa legfontosabb előváraként, majd a török Kanizsa elleni legfontosabb végvárként 1664-ig nagy fontossággal bírtak. Emellett református püspöki székhelyként is szerepel.

Az 1664. évi pusztulás után korábbi szerepei megszűnnek, s majd csak a 18. századi újratelepülés után indul fejlődésnek.

Zalakomár határában fekvő másik hajdani falu Ormándhida (ma Ormándpuszta) nevét a dél felé vezető úton itt létesült átkelőről nyerte. Birtoklástörténete Komártól eltérő volt (a Kanizsai család birtoka), s csak a törökori pusztulás után olvad bele Komárváros határába.

A községnek 19 azonosított régészeti lelőhelye van, melyek közül több is jelentősnek tekinthető: Történeti szempontból kiemelhető Kiskomárom Dózsa György utca északi végén (Lesvári dűlő) 6-9. századi birtuális avar temető, a Kiskomárom Árpád utcában található, a középkori királyi udvarházát és a körülötte a 16. században épített erődítmény maradványait őrzi, valamint Komárvárosban ahol a régi Ispita- temető út térségében a középkori kolostor található.

A terület beépítettsége az összterület szempontjából kicsi. Helyszíni szemlénk, a terep bejárása során az érintett lelőhelyekre koncentráltunk.

Összességében a község területén a korábban ismert lelőhelyeken túl új anyag nem került elő. Bizonyos azonban, hogy még további régészeti lelőhelyek is vannak Zalakomár területén, elsősorban a belterület alatt, illetve temetők lehetnek a település területén több térségében.

1.3 Természet, táj, tájhasználat – településhálózat és településszerkezeti összefüggések, tájtörténet

A település területe 5488,2633 ha. A nagyközség területén 1052,0340 ha a kivett terület, a termőterület összesen 4436,2293 ha, ebből 3209,0146 ha (58,5 %) a mezőgazdasági terület, 1216,8335 ha (22,2 %) az erdőterület, 10,3812 ha a fásított terület.

Az erdőszültség 22,2 %, az országos átlaghoz közeli. A mezőgazdasági területeknek majd a fele gyepterület.

A Zalakomár területének nagy része művelt külterület, a belterületi területek és beépített területek összessége a teljes közigazgatási terület 8%-át sem éri el.

Jelentősebb erdőségek a külterület déli részén találhatók, ahol természetvédelmi terület pl.: madárrezervátum és erdőrezervátum is van. A mezőgazdasági területek és erdők mellett a terület északkeleti peremén, a Kis-Balaton mocsárvilágának széle is a közigazgatási területéhez tartozik.

A település tájtipológiaiilag a Kis-Balaton medence része. A Kelet-Zalai dombvidék peremén fekszik. A kistáj egy észak-déli irányú, kiemelt helyzetben lévő felsőpannoni homokkő, homok és agyagmárga rétegekből felépülő eróziós dombor. A Kis-Balaton a 19. századig a Balatonhoz szervesen kapcsolódó felszíni víz volt. A Kis-Balaton területének a Zala deltájaként, mint sekély vízállású nádas-tavas területnek jelentős szerepe volt abban, hogy a folyó a hordalékát kirakja és a szerves-anyag tartalmának nagy részét a Kis-Balaton vizes élőhelyének növényzete és állatvilága, mikroorganizmusai lebontsák. A 19. században jelentős változások álltak be a terület vízgazdálkodásában, aminek következtében csökkent a Kis-Balaton vízzel borított területe, ezzel a Zala természetes szűrőmezőjének területe. A dél-balatoni vasútvonal (a mai 30. sz. Budapest – Székesfehérvár - Nagykanizsa - Murakeresztúr vasútvonal) kiépítése miatt jelentős vízrendezési munkákat is végeztek.

A 20. században további jelentős vízrendezési beavatkozások történtek a művelésre alkalmas területek növelése érdekében. A mezőgazdasági területek és a gazdálkodás növekedése eredményeként jelentősen megnőtt a kemikáliák használata és megnőtt a felszíni vízelvezetőkbe, majd a Balatonba bemosódó megbontott talajfelszín, valamint a feleslegesen kijuttatott vegyszerek, műtrágyák mennyisége. A Kis-Balaton területe, így a Zala folyó vizének a Balatonba vezetése előtti szűrését biztosító jótékony hatása is lecsökkent, aminek következtében a tóba jutó nagy mennyiségű hordalék és szerves anyag, bemosódott műtrágya okozta eutrofizáció miatt a Balaton vízminősége gyors változáson keresztül, jelentősen leromlott.

A Balaton vízminőség-romlása jelentős természeti és gazdasági károkat okozott. A kedvezőtlen változások megszüntetésére, a Balaton vízminőségének javítása érdekében az 1970-es években a Nyugat-dunántúli Környezetvédelmi és Vízügyi Igazgatóság kidolgozta a „Kis-Balaton Vízügyi Rendszer” (röviden:KBVR) tervét. Ennek köszönhetően a területen védőgát és átemelő rendszer valósult meg, aminek eredményeként a Zala folyó a vizének megtisztulása érdekében a tervezett módon halad át a területen. Első ütemben a Hidvégi-tó kialakítása történt meg 1985-re, második ütemben a Fenéki tó elárasztása történt meg 2005-re. A Kis-Balaton környezetében előtérbe került a természetszerű gyepgazdálkodás, a vizes, mocsaras területek jótékony vízügyi hatásának hasznossága. A „Kis-Balaton Vízügyi Rendszer” kiépítése térségi jelentőségű tájrehabilitációt, környezetminőség javulást és ennek fontos részeként kimagasló természeti értéknövekedést eredményezett.

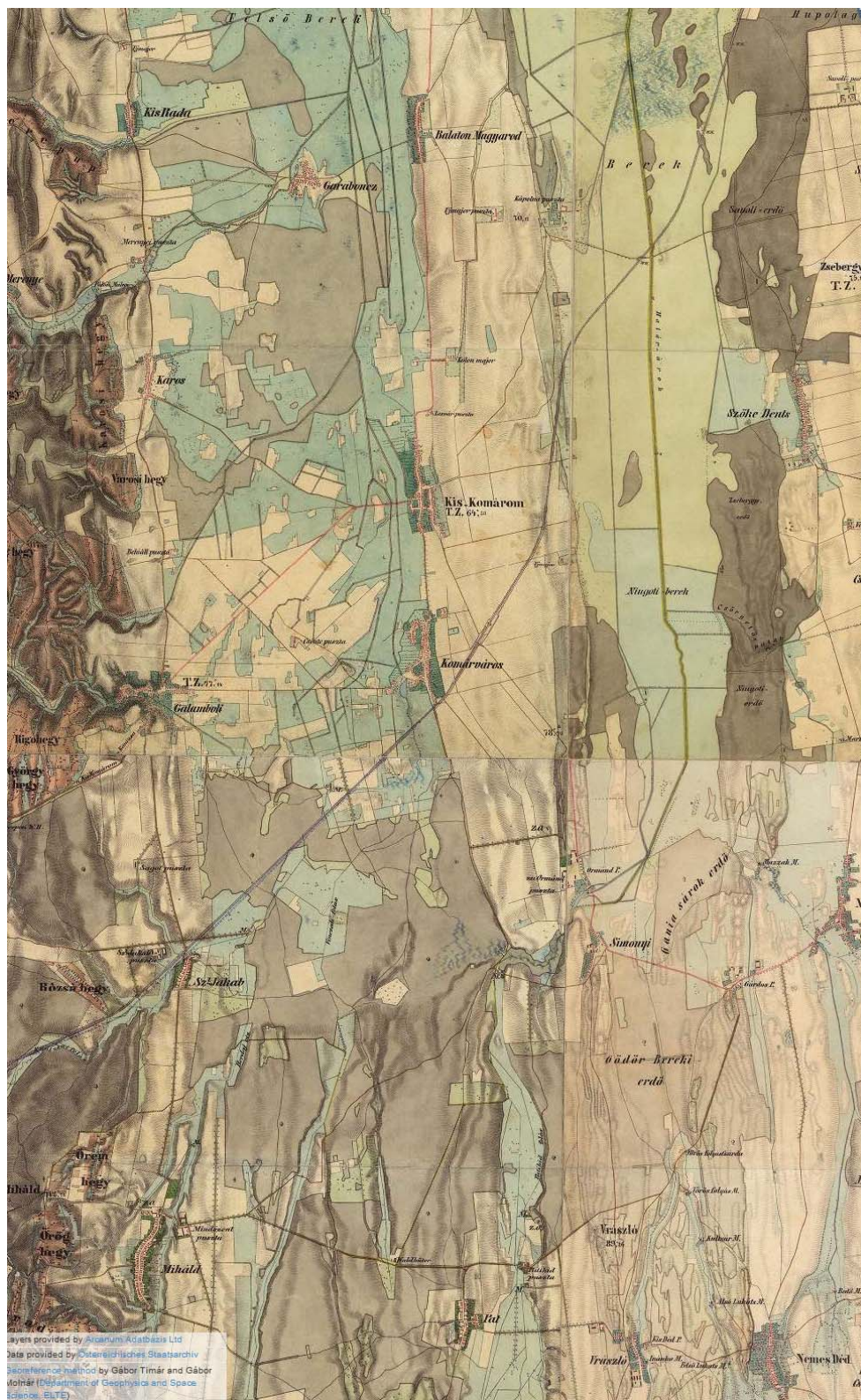
A Kis-Balaton környezetében a mezőgazdasági területeken folyó gazdálkodásban az intenzív művelést ma már felváltotta a természetközeli gyepgazdálkodás és a környezettudatos normáknak megfelelő szántóföldi művelés, állattartás, valamint kísérő tájhasználatként, tevékenységként a turizmus, amelyeknek prioritásként keretet szabnak a táj- és természetvédelmi, a környezetvédelmi elvárások. A mocsárvilág helyreállított élőhelyei ma fokozottan védett területek, ahol a turisták látogatása is korlátozott, csak szakmai vezetéssel, szervezett módon történhet. Már a Második Katonai Felmérésen (1856-1857) látszik a mai Bivaly Rezervátum helye Kápolna pusztá, a Kis Komáromtól ÉK-re lévő Kalon major és a Csönte pusztá, valamint Ormándpusztá területe. Ezek a több mint száz éves történelmi múlttal bíró majorságok, gazdaságok a mai napig fennmaradtak és további fejlődésük hosszútávon is reális célkitűzés.

A Zalakomár Község 15/2007 (XI. 28.) sz. önkormányzati rendelete alapján ma helyi jelentőségű természetvédelmi területként nyilvántartott Ormándpusztai Sommsich kastélyparknak (0349 hrsz), illetve pontosabban a kastélynak még a Harmadik Katonai Felmérésen (1879) sincs nyoma. A majdani kastély környékén, a mélyfekvésű területekből kimagasló, a felmérésen Gárdos homokdombnak nevezett terület környezetében azonban több száz éve erdők, illetve koros faegyedek, ligetes fás rétek álltak és állnak ma is.

A tájhasználat az elmúlt két évszázadban többször is jelentősen változott. Az 1800-as években a tájhasználatot délen az É-D-i irányú tagolt völgyekben, domboldalakon elsősorban az erdőgazdálkodás, Kis-komárom és Komárváros településektől Ny-ra a jelentős területarányú gyepgazdálkodás és szántóművelés, a településektől K-re elsősorban a szántóművelés volt a jellemző. Az É-D-i irányú Határ-árok, a mai Zala-Somogy - Határ-árok mentén széles sávban mélyfekvésű, vízenyős berekterületek húzódtak, amelyek területén a vízfolyások által szállított szerves hordalék kirakódása, a szerves organizmusok életfolyamatai és elpusztulása következtében tőzegmezők alakultak ki, ami lehetőséget adott a későbbi tőzegebányászatra.

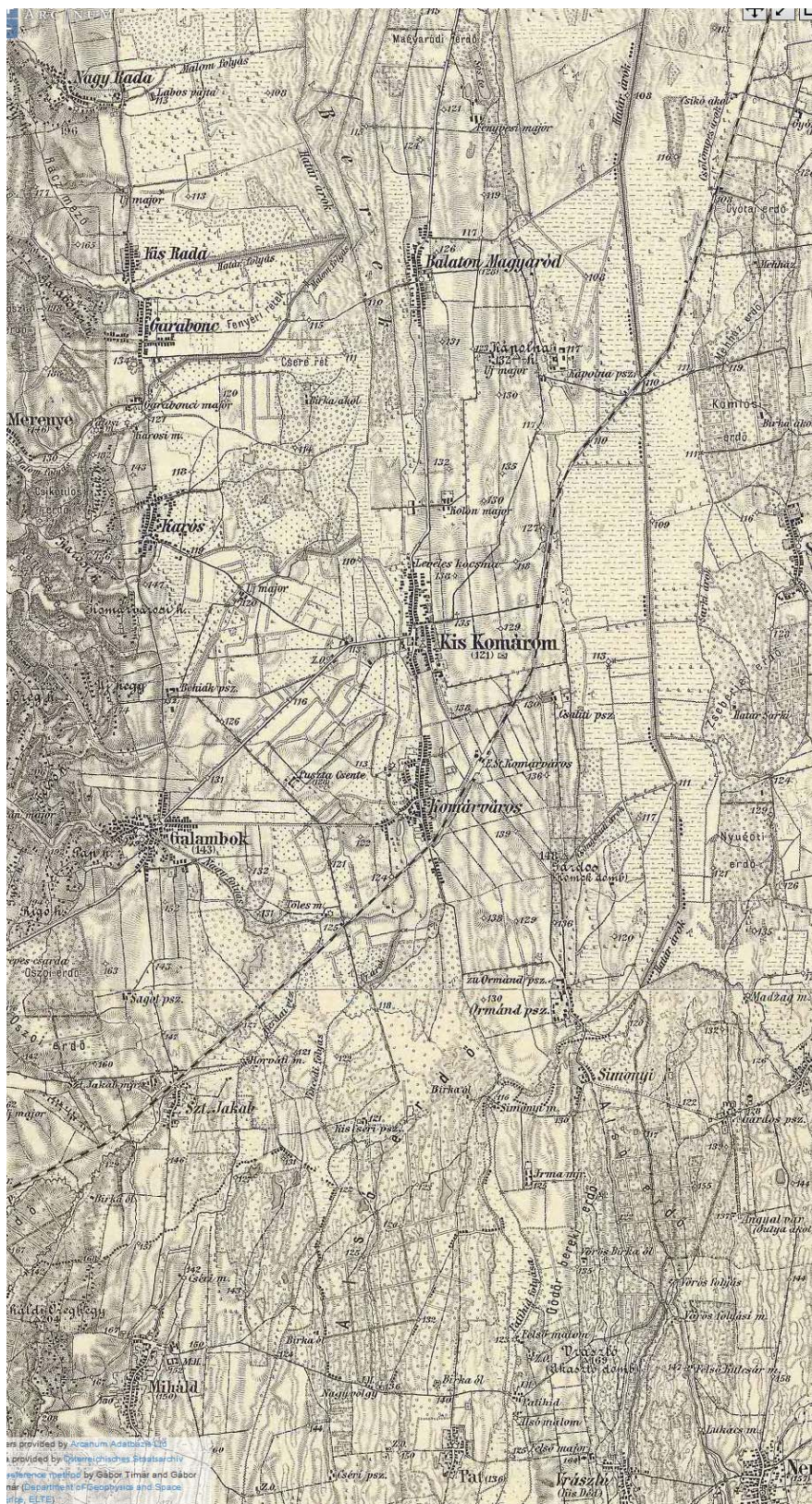
A korábbiakban leírt vasútépítés és vízrendezés után a magasabban fekvő gyepterületeken is szántóföldi művelésre váltottak, majd a Kis-Balaton berekterületeinek rehabilitációjával újból előtört a természetsterű gyepgazdálkodás és a berekterületek vizes élőhelyként és szűrőmezőként történő fenntartása.

Második Katonai Felmérés (1856-1857)

Harmadik Katonai Felmérés (1879)

1.4 Településkép és utcaképek

	<p>A szövetszerűen összefonódó úthálózat alakította Kiskomárom szerkezetét, a szerkezethez igazodott az utcákra felfűződő épületek sora. Az országos utak között és az utak mentén kialakult tömbökre a halmazszerű beépülés a jellemző. Ez alakította ki a településképet, ez tükröződik a mai napig is, azzal a különbséggel, hogy az évek során az épületek köré telkek alakultak. Az észak déli irányú Petőfi utca, Árpád utca a meghatározóbb a településképből, utcaképből, valamint az országút hálózatában.</p> <p>Kis-Komárom középrészén, a lakóházak között épült fel a kelet – nyugati tájolású római katolikus templom. A templom körül központi tér nem alakult ki. Tömege a településképből meghatározó a mai napig, kiemelkedik a földszintes lakóházak közül.</p>
	<p>Komáromvár belső rendszerét az egymást merőlegesen keresztező országút hálózat adja. (Fő utca – Ady Endre utca) A Fő utca keleti oldalán a településképet útifalu jelleget tükröz, a nyugati részen a halmazszerű sűrűbb karakter jelenik meg. A nyugati oldalon hármastörérendszer határolja a beépült részeket a Kiskomáromi csatornára felfűződően.</p> <p>A középső tó nyugati oldalán egyutcás, sűrű beépülés alakult ki, egy rövid szakaszon.</p> <p>A településképet karakteresen földszintes, ez a XX. század második feléig megőrződött. A két településrész egyesülését követően az új központ megvalósulása eredményezte az emeletes településrész létrejöttét a falusi jellegtől eltérően.</p>

Utcaképi szinten nem maradtak meg egységes hagyományt őrző szakaszok egyik településrészen sem. Mindenhol a XX. századi átépítések a meghatározó tömbszinten, vagy foghíj jelleggel.

1.5 Településszerkezet és területhasználat

Zalakomár közigazgatási területe „Z” alapon hosszan elnyúló, irányultsága észak-déli tengelyű. Zala megye és Somogy megye határához kapcsolódik nyugatról, térségi szinten Zala megye keleti határánál helyezkedik el, földrajzi értelemben a Zalai dombság részeként. Alakjából következően sok település veszi körül. Északon Balatonmagyaród, nyugaton Zalakaros, Galambok, délen Pat, keleten Somogysimonyi, Nemesvid, Csákány, Szőkedencs, Sávolgy településekkel határos. A közigazgatási területet jelentősen szabdalják a természetes és mesterséges térségi elemek.

A 7. számú I. rendű főút északi és déli részre osztja a közigazgatási területet és a központi belterületet. A két település Kiskomárom és Komáromvár 1969. július 1.-vel egyesült. Ezt követte a két településrész közelítése. A főút a település középrészén halad keresztül, a központi belterületnél rögzíti a két településrész különállóságát, annak ellenére, hogy Kiskomárom és Komáromvár egyesítéseként, az elmúlt évtizedekben megvalósított fejlesztés az összeépülést szolgálta. A főúthoz csatlakoznak mindkét községrészből az észak-déli irányú települési főbb utcák.

Északkeleti - délnyugati íves vonalvezetéssel ugyancsak két részre osztja a település közigazgatási területét a vasútvonal és az M7 autópálya. 30 vasúti fővonal a belterületi határ délkeleti részén halad. A vasút révén leválik a központi belterületről Bakalló falusias lakóterülete és működő majorsága, valamint Tüskés-dűlő gazdasági területe. Az autópálya a déli - délkeleti mezőgazdasági területeket osztja meg. A vasútvonallal közel párhuzamosan halad, az ormándpusztai belterületi rész és a központi belterület között.

A közigazgatási területet hálósan tagolják a szomszédos településekre vezető összekötő utak. Az észak - déli irányú vízfolyások is jelentősen szabdalják a mezőgazdasági területeket (Zala-Somogyi határárok, Miháldi vízfolyás, Malomárok, Csöngőkúti patak, Kiskomáromi csatorna, Banya-völgyi patak, Kiskomáromi malomárok, Büdös-árok, Galamboki patak, és több kisebb árkok).

A természeti értékek védelme a meghatározó a közigazgatási terület északi és déli terület- és tájhasználatában a Kis-Balaton, a Bivalyrezervátum, és a Madárrezervátum révén.

A központi belterület a közigazgatási terület középrészén alakult ki, a két vízgyűjtő közötti, domborzatilag magasabban fekvő részekben. A központi belterület észak – déli tengely mentén elnyúló 5km hosszú településsé vált. A központi belterület és Ormándpuszta meghatározó terület-felhasználása a falusi jellegű lakóterület, ebből a Tavaszi utcai emeletes, városias életformát tükröző beépülés lóg ki. A település településközponti területrészei biztosítják az intézményi és kereskedelmi ellátást. Jellemzően három részen csoportosulnak, Kiskomárom területén a műemléki római katolikus templom környezetében, Komáromváros területén az elmúlt évtizedekben kialakított új központnál, és az Ady Endre utca - Fő út találkozásánál lévő régi központ területén. A gazdasági területek a vasútállomás környékén alakultak ki, a Komáromvárosi településrész északkeleti oldalán. A kialakult működő, működött gazdasági területekhez kapcsolódóan további területek kerültek ipari célú és kereskedelmi szolgáltatói célú terület-felhasználásba a településrendezési eszközökben. Ezek igénybevétele azonban az elmúlt 15 évben nem került sor. A keleti és komáromvárosi gazdasági területek (korábbi majorságok a Fő út és Ady Endre utca mentén) a helyben dolgozás kereteit adják. A külterületen a működő majorságok, különleges mezőgazdasági üzemek nyújtanak még munkalehetőséget északkeleten a Majori dűlő mezőgazdasági üzeme, a nyugati közigazgatási határnál a 7. számú elsőrendű főút mentén a Csörte-Major, délen a belterülethez közvetlenül kapcsolódóan a Bakalló major.

A lakóterületek és az egyéb terület-felhasználások között jó közlekedéshálózati kapcsolatot teremt a központi belterületen áthaladó országos mellékúthálózat, ami Zalakomár úthálózati gerince is egyben.

A külterület tájszerkezetét és településszerkezetét a mezőgazdasági területek és erdőterületek határozzák meg. A mezőgazdasági terület-használat a dominánsabb, a központi belterületet teljesen körül öleli. Az erdőterületek a közigazgatási terület nyugati részén szétszórtan, a vízfolyásokhoz kapcsolódóan alakultak ki. A keleti településrészen a tömberdők a jellemzők észak - déli tengellyel, hosszan elnyúlóan a Nyiresi dűlőnél, az Felső-csalit dűlőnél, Alsó-csalit dűlőnél és a Strázsadombi dűlőnél.

1.6 Településkarakter: telekszerkezet és telekhasználat, beépítési mód és épülettípusok

Zalakomár sajátos településkaraktere nem alakult ki. A két településrész központi magja a település egészéhez képest jelentősen kisebb volt, Kiskomáromnál a jelenlegi terület közel 1/3, Komáromváros részben a jelenlegi terület 1/4-e. A növekedés és a mai megjelenést adó épületek többsége a XX. század második felében létesült. A folyamat és a beépülés az egyesülést követően vált intenzívebbé. Az új központ 1970-es 1980-as éveket követően jött létre és ezzel egyidőben alakult ki a Tavaszi utca kétoldalas, emeletes, kistársasházi városias beépülése. Az új központ létrejötté miatt a korábbi intézményi épületek újabb funkciókat kaptak (pl.: kiskomáromi óvoda épülete a felújítás, átalakítás során az idősek klubját fogadta be.) Az épületállomány 3/4-e a XX. század második felében épült, így a régi hagyományokat őrző környezeti kultúra csak nyomokban lelhető fel. Mintaként az új épületek formálásánál nem követték az építetők a régi tömegarányt, építészeti formálást. Az elmúlt 50-évre és napjainkra is a múlt elvetése a jellemző és kevésbé az értékek feltárása és megőrzése. Helyi sajátosságokat őrző védelemre érdemes utcakép nincsen a központi belterületen és nincsen Ormándpusztán.

A térányt jellemzően az országos utak közterületi szélességei és előkert nélküli beépítései adják. Keskenyebb térány jött létre a IV. Béla utcánál és az Erzsébet tér környezetében. Szélesebb, a település karakterétől eltérő térányú a Tavaszi utca tervezett és közel egyidőben megvalósult beépítése. Itt a közterületi szélességhez hozzá adódott az előkert, vagyis a 6-6,5m-es párkánymagasságú térfalak között, a magasságot 3-szorosan meghaladó légtérány keletkezett.

Zalakomáromban megtalálható épülettípusok a következők: lakóház, lakótelek gazdasági épülete, szakrális épület, kastély, intézményi épület, ipari gazdasági épület, majorsági épület, hangár.

Egy - egy épülettípuson belül van helyi kultúrtörténeti értéket hordozó épület, de mintaadó, követést ébresztő épület nincsen. Értéket képvisel, de egyedisége révén mintát nem ad a műemléki római katolikus templom tömegaránya kialakítása építészeti minősége, sajátos jegyeket hordoz a központi belterület komáromvárosi részén

lévő régi harangláb, és a kiskomáromi temető kápolna, a Felső töllősi kápolnanapjainkra nem jellemző a szakrális épületek építése és a meglévők értéknövelő felújítása. A Somssich kastély századfordulós megjelenése is egyedi tömegaránya, léptéke, építészeti eszközhasználata miatt. Mintát a belterületi lakóépületekhez nem tud nyújtani. Megújításának, megőrzésének keretei meghaladják a település anyagi lehetőségeit.

1.7 Védettségek: régészeti és műemléki, területi és egyedi

1.7.1 régészetiileg védett területek:

A Zalakomár közigazgatási területén nem található védetté nyilvánított országos jelentőségű régészeti lelőhely.

1.7.2 műemléki védelem

műemlék

a központi belterületen a kiskomáromi településrészen áll a Kossuth Lajos utca íves szakaszához kapcsolódóan a Szentháromság templom XVIII. század utolsó negyedében épült épülete. A római katolikus templom Zalakomás egyetlen műemléki épülete.

műemléki környezet

A műemléki környezeti lehatárolást az adatszolgáltatásként kapott felsorolás adta. A műemléki környezetbe tartozik a 227hrsz, 586/2hrsz, 586/6hrsz, 586/4hrsz, 72/1hrsz, 452hrsz, 453hrsz, 454hrsz, 455hrsz, 225hrsz, 586/3hrsz, 72/2hrsz-ú telek.

1.8 Az örökségi értékek elemzése, állapotfelmérés

1.8.1 nyilvántartott régészeti lelőhely és környezete:

A régészeti lelőhelyek jellegéből adódóan a teljesen pontos lokalizáció, még inkább pedig a pontos kiterjedés általában nem határozható meg pusztán a felszíni jelenségek alapján. Esetünkben a földfelszíni nyomok, valamint a fellelhető és rendelkezésünkre álló szakirodalmi adatok alapján jelenleg a következő régészeti lelőhelyről, területekről és korszakokról van ismeretünk:

A Zalakomár területét érintő és közvetlen környezetében található nyilvántartott és azonosítatlan régészeti lelőhelyek:

1.

KÖH kód: 20267 (KÖH kód =Kulturális Örökségvédelmi Irodaszerinti nyilvántartási szám)

Településnév: Zalakomár

Lelőhelynév: Kiskomár

Irány: ÉNy-DK

Kiterjedés: 80x75 méter

Csatlakozó adattári tétel: ZGM Adattár: 1844-95 (Kvassay J., Miklós Zs. 3.7.lh)

Csatlakozó irodalom: Vándor László: Zala megye várai. Cikksorozat a Zalai Hírlap 1991. II. félévi számaiban
ZGM Adattár:1549-92

Részletes leírás:

Jelenség: újkor, török kor vár; Lehetséges, hogy a 15-16. sz-ban több bővítés is létezett Zalakomár területén. 1557-ben már csak Kiskomár váránál van írásos adat.

Tevékenység: Légifotó: Kvassay Judit - Miklós Zsuzsa 1995.04.15.

Térképen: EOVS 32-431

Koordináták: 135250; 506264

2.

KÖH kód: 40818

Településnév: Zalakomár

Lelőhelynév: Lesvári-dűlő

Irány: É-D

Kiterjedés: 330x300 méter

Csatlakozó adattári tétel: TGM Rég. Ad. 1243-81, 1244-81, 1245-81, 1313-82, 1354-83

Csatlakozó irodalom: Évezredek üzenete a lápvilágból: Zalaegerszeg-Kaposvár 1996. Szerk.: Költő László - Vándor László

Részletes leírás: A település É-i végétől K-re, a 7-es úttól É-ra széles, relatív lapos É-D-i domb helyezkedik el. Ennek a dombnak a Ny-i lejtője a Lesvári-dűlő. A lh. a Dózsa György u. É-i végénél kezdődik, attól É-ra és K-re helyezkedik el.

Jelenség: népvándorlás kor temető;

Középkor Árpád-kor telep

Tevékenység: Ásatás Horváth László 1977.04.16-1977.05.12, 1977.08.15.-1977.08.27

Ásatás Dr. Vándor László 1978.07.24.-1978.08.10., 1979.05.22.-1979.05.31. 1979.07.18.-1979.08.16., 1980.07.16.-1980.08.15., 1981.06.29.-1981.07.30., 1982.07.01.-1982.07.30.

Térképen: EOVS 32-431, 32-413

Koordináták: 136030; 506780

3.

KÖH kód: 40819

Településnév: Zalakomár

Lelőhelynév: Csonka-dűlő

Irány:

Kiterjedés: 200x200 méter

Csatlakozó adattári tétel: TGM Rég. Ad. Leltározatlan

Részletes leírás: A határ ÉK-i részén, a vasút Ny-i oldalán, a Hlnta-dűlő DK-i részén, lapos domb enyhe D-i lejtőjén. A helyiek ezt a határrészt Csonka-dűlőnek nevezik.

Megjegyzés: A szakanyagban a lh-ről csak egy cetli van egy meglehetősen elnagyolt térképvázlattal. A lh. helyének beazonosítása hozzávetőleges, a leginkább számbajöhető helyre rajtoltuk a lh-t.

Jelenség: őskor, telep

Tevékenység: terepbejárás Horváth László 1978.06.13.

Próbaásatás Dr. Kvassay Judit 2005.09.13. MOL vezeték fektetését megelőző próbafeltárás

Próbaásatás Dr. Kvassay Judit 2007.10.24. Zalakomár olajmező bővítése, mezőfejlesztés

Térképen: EOVS 32-413

Koordináták: 136540; 508040

4.

KÖH kód: 40821

Településnév: Zalakomár

Lelőhelynév: Tüzesdomb

Irány: K-Ny

Kiterjedés: 180x110 méter

Csatlakozó adattári tétel: TGM Rég. Ad. Leltározatlan

Részletes leírás: A határ K-i részén, a postahivataltól É-ra K-felé kivezető műút D-i oldalán, a vasúttól Ny-ra, a Hosszú-dűlő K-i szélén. A helyiek ezt a helyet Tüzesdomb néven ismerik.

Megjegyzés: A szakanyagban a lh-ről csak egy cetli van egy meglehetősen elnagyolt térképvázlattal. A lh. helyének beazonosítása hozzávetőleges, a leginkább számbajöhető helyre rajtoltuk a lh-t.

Jelenség: ismeretlen kor, telep

Tevékenység: terepbejárás Horváth László 1978.06.13.

Térképen: EOVS 32-431

Koordináták: 135630; 508030

5.

KÖH kód: 40822

Településnév: Zalakomár

Lelőhelynév: Alsó Iskola

Irány: ÉNy-DK

Kiterjedés: 170x130 méter

Csatlakozó adattári tétel: TGM Rég. Ad. Leltározatlan

Részletes leírás: A település belterületén az Alsó Iskola kertjében.

Jelenség: ismeretlen kor, temető, Az iskola kertjében a 7. osztályos fiú tanulók koponyadarabot, lábszárcsontot és több ujjcsontot taáltak, valamint edénydarabokat, edényfüleket és egy égett edény tetejét.

Tevékenység: Adatgyűjtés Horváth László

Térképen: EOVS 32-431

Koordináták: 133810; 506900

6.

KÖH kód: 40823

Településnév: Zalakomár

Lelőhelynév: Kertészeti

Irány: ÉK-DNy

Kiterjedés: 300x170 méter

Csatlakozó adattári tétel: TGM Rég. Ad. Leltározatlan

Részletes leírás: A településtől Ny-ra, a kulturháznál Ny-ra induló út DNY-i irányban vezető elágazásának DK-i oldalán, a kertészettől D-re, az ártérből kiemelkedő lapos domb D-i oldalán..

Megjegyzés: A szakanyagban a lh-ről csak egy cetli van jelenség nélkül.

Jelenség: ismeretlen kor, Bizonytalan jellegű leelőhely

Tevékenység: terepbejárás Horváth László 1977.11.10.

Térképen: EOVS 32-431

Koordináták: 134840; 505280

7.

KÖH kód: 40825

Településnév: Zalakomár

Lelőhelynév: Ormánd

Irány: ÉNy-DK

Kiterjedés: 280x90 méter

Csatlakozó adattári tétel:

Részletes leírás: A Zalakomártól Dk-re lévő, de a településhez tartozó Ormánd D-i oldalán, a településhatár É-i oldalán. A Somogysimonyi felé vezető műutat, a mi átmegy Ormándon, a településtől D-re két patak keresztezi. A lh. a délebbi K-i partján halad É-D-i irányban. A lh. É-i vége keresztezi az É-i patakot, átnyúlik annak É-i oldalára.

Jelenség: őskor, bronzkor, telep A lh. 250 x 50 m. A begyűjtött cserepek BDHA korai fázisába sorolhatók. Néhol az objektumok föltjait is sejteni lehetett a friss vetésben. A lh. D-i részéről 1 db Árpád-kori cserép.

Tevékenység: terepbejárás Horváth László 1985.05.15.

Térképen: EOVS 32-433

Koordináták: 139480; 508920

8.

KÖH kód: 40826

Településnév: Zalakomár

Lelőhelynév: Ormánd II

Irány: É-D

Kiterjedés: 250x100 méter

Csatlakozó adattári tétel: TGM Rég. Ad. Leltározatlan

Részletes leírás: A határ DK-i szélén, Ormándtól D-re, a műút Ny-i oldalán, a Zala-Somogyi- határárok kanyarulata fölé emelkedő lapos dombon, a pataktól ÉNy-ra.

Megjegyzés: A lh. helyét a leírás alapján csak hozzávetőlegesen tudtuk beazonosítani.

Jelenség: középkor, Árpád-kor telep

Újkor, török kor telep

Tevékenység: terepbejárás Horváth László 1985.05.15.

Térképen: EOVS 32-433

Koordináták: 129450; 508360

9.

KÖH kód: 40827

Településnév: Zalakomár

Lelőhelynév: Malomföldi-dűlő

Irány: É-D

Kiterjedés: 180x120 méter

Csatlakozó adattári tétel: TGM Rég. Ad. Leltározatlan

Részletes leírás: A határ Dk-i szélén, a határvonal mellett, Ormánd-tól DK-re, a Zala-Somogyi-határarok és a Malom-árok közötti háromszögben, a térszínből enyhén kiemelkedő lapos dombon.

Jelenség: őskor, vaskor, telep Szórványosan jelentkező cserepek a szántásban, néhány jellegtelen őskori, 2 db késő vaskori, 1 valószínűleg Árpád-kori.

Tevékenység: terepbejárás Horváth László 1985.05.15.

Térképen: EOVS 32-433

Koordináták: 129730; 509370

10.

KÖH kód: 40829

Településnév: Zalakomár

Lelőhelynév: Borjú-járás, Homokbánya

Irány: ÉK-DNy

Kiterjedés: 200x100 méter

Csatlakozó adattári tétel: TGM Rég. Ad. Leltározatlan, ZGM Rég. Ad. 1777-94

Részletes leírás: A kultúrház (?)j D-i oldalánál egy út indul Ny-nak, amely a településen kívül ék alakban elágazik két irányba, az É-i út Zalakaros, a D-i Galambok felé halad. A két út közötti háromszögben van a lh., a Borjú-járás nevű határrész D-i szélén, a Homokbánya körüli területen.

Megjegyzés: A szakanyagban csak egy kis cetli egy skiccel van a lh-ről. A helyét csak hozzávetőlegesen tudtuk meghatározni. Oda rajzoltuk fel a lh-t, ahol a térkép feltételezhetően a homokbányát jelöli.

Horváth L. Galambok területéhez sorolta a lh-t, de az a térkép szerint Zalakomár határában van.

Jelenség: őskor, újkőkor, telep

Tevékenység: Terepbejárás Horváth Jolán 1969.

terepbejárás Horváth László 1978.03.14.

Térképen: EOVS 32-431

Koordináták: 134710; 504520

11.

KÖH kód: 41072

Településnév: Zalakomár

Lelőhelynév: Alsó-Csalit

Irány: É-D

Kiterjedés: 460x450 méter

Csatlakozó adattári tétel: Jelentés az M7 autópálya Sormás és Nagykanizsa közötti nyomvonal terepbejárásáról

Részletes leírás: a Zalakomárról Szökedencs felé vezető úttól D-re elterülő Alsó-csalit nevű dűlőn, a dűlő középső részét elfoglaló tölgyestől, ill. az amellelt futó dűlőúttól Ny-ra, s részben a dűlőútra, ill. a tölgyesre ráhúzódó homokos talajú lankás domb oldalában és tetején.

Jelenség: őskor, bronzkor, telep

Őskor, újkőkor telep

Őskor, vaskor, kelta, temető A 135 sírból 58 urnás és 77 szórtamvas volt.

Őskor, vaskor, kelta, telep

Tevékenység: Terepbejárás Fekete Csanád 2002.04.30.

Terepbejárás Horváth László 2003.10.30.

Terepbejárás Dr. Kvassay Judit 2004.04.28.

Ásatás Dr. Kreiter Attila 2006. április 03. – 2006. autusztus 30.

Térképen: EOVS 32-431

Koordináták: 133360; 508666

12.

KÖH kód: 48038

Településnév: Zalakomár

Lelőhelynév: Bűdös - folyás - Nyugat

Irány: É-D

Kiterjedés: 450x340 méter

Csatlakozó adattári tétel: Jelentés az M7 autópálya Sormás és Nagykanizsa közötti nyomvonal terepbejárásáról

Részletes leírás: A lelőhely Zalakomár központjától 3.5 km-re DNY-ra, Zalaszentjakab központjától 3.7 km-re ÉK-re található. A lelőhely É-i felén koncentráltak a leletek.

Jelenség: őskor, rézkor, telep

Középkor telep

Újkor, kora újkor, telep

Tevékenység: Terepbejárás Dr. Kvassay Judit 2004.04.28.

Ásatás Tokai Zita Mária 2006. április 10. és 2006. szeptember 5-7. a próbafeltárás negatív eredménnyel

zárult

Térképen: EOVS 32-433

Koordináták: 130939; 505812

13

KÖH kód: 48040

Településnév: Zalakomár

Lelőhelynév: Alsócsalót - aljai - dűlő

Irány: ÉNy-DK

Kiterjedés: 760x110 méter

Csatlakozó adattári tétel: Jelentés az M7 autópálya Sormás és Nagykanizsa közötti nyomvonal terepbejárásáról

Részletes leírás: A lelőhely Zalakomár központjától 2,4 km-re DK-re, a Zalakomárt Ormánddal összekötő 6805 számú műút ÉK-i oldalán, szántott, vetetlen területen, dombtetőn és annak lejtőjén található. A területen elszórtan, de egyenletesen találtunk cserepeket (őskor, késő középkor, kora újkor).

Jelenség: őskor, rézkor, Badeni kultúra, telep

Népvándorlás kor telep

Középkor, késő középkor, telep

Újkor, kora újkor, telep

Tevékenység: Terepbejárás Dr. Kvassay Judit 2004.04.28.

Ásatás Straub Péter 2006. április 04. – 2006. május 23.

késő rézkori (badeni kultúra) objektumok kerültek elő gyér intenzitással

Térképen: EOVS 32-431, 32-433

Koordináták: 132220; 508070

14.

KÖH kód: 48041

Településnév: Zalakomár

Lelőhelynév: Nyugati mező

Irány: É-D

Kiterjedés: 750x170 méter

Csatlakozó adattári tétel: Jelentés az M7 autópálya Sormás és Nagykanizsa közötti nyomvonal terepbejárásáról

Részletes leírás: A lelőhely Zalakomár központjától 3,5 km-re D-re, a tervezett Zalakomári pihenő területétől DNY-ra a Petőfi Tsz épületeitől DK-re, a Büdös-folyástól K-re, a található. A jelenlegi dűlőút K-i oldalán egy bokor és erdősáv mentén, felszántott, üres parcellán sok őskori (rézkor) és római kori cseréptöredékeket találni. Intenzív lelőhely.

Jelenség: őskor, rézkor, telep

Római kor, telep

Tevékenység: Terepbejárás Dr. Kvassay Judit 2004.04.28.

Ásatás Tokai Zita Mária 2006. április 05. – 2006. április 10.

A lehumuszolt felszínek közül mindössze az M7 autópályát keresztező út déli szakaszán észleltünk két régészeti objektumot, melyek datáló leletanyagot nem tartalmaztak. A terület többi részén a próbafeltárás negatívnak bizonyult.

Térképen: EOVS 32-433

Koordináták: 130770; 507050

15.

KÖH kód: 48042

Településnév: Zalakomár

Lelőhelynév: Nyugati mező Kelet

Irány: ÉK-DNy

Kiterjedés: 720x190 méter

Csatlakozó adattári tétel: Jelentés az M7 autópálya Sormás és Nagykanizsa közötti nyomvonal terepbejárásáról

Részletes leírás: A lelőhely Zalakomár központjától 2,7 km-re D-re, a Büdös-folyástól K-re, a nyomvonalon és a tervezett Zalakomári Pihenő területén található. Felszántott, vetetlen szántóföldön, lapos dombtetőn nagy felületen kevés őskori cserepet találni.

Jelenség: őskor, telep

Tevékenység: Terepbejárás Dr. Kvassay Judit 2004.04.28.

Ásatás: Basticz Zoltán 2006. április 05. – 2006. április 11.

A lehumuszolt felszíneken régészeti jelenségeket nem észleltünk, a próbafeltárás negatívnak bizonyult.

Térképen: EOVS 32-433

Koordináták: 131330; 507500

16.

KÖH kód: 48256

Településnév: Zalakomár

Lelőhelynév: Csalit

Irány:

Kiterjedés: 100x100 méter

Részletes leírás: A Bercsényi utcától K-re, ÉNy felé enyhén lejtő dombtetőn van a lelőhely. Pontos helye: Csalit-dűlő.

Jelenség: középkor, telep

Tevékenység: Helyszíni szemle Egyházi Dóra 2005.01.23.

Térképen: EOVS 32-431

Koordináták: 134870; 507100

17.

KÖH kód: 100124 (KÖH adatbázisban nem szerepel)

Településnév: Zalakomár

Lelőhelynév: Nagykomár-kolostor

Irány:

Kiterjedés: 100x100 méter

Részletes leírás: A mai Ifjúság utca déli végének keleti oldalán. A területen bányászott téglákból a helyiek házakat építettek.

Jelenség: középkor, kolostor, vár

Tevékenység: Adatgyűjtés Dr. Vándor László.

Térképen: EOVS 32-431

18.

KÖH kód: 100223 (KÖH adatbázisban nem szerepel)

Településnév: Zalakomár

Lelőhelynév: Kiskomáromi berek

Kiterjedés: 50x50 méter

Csatlakozó adattári tétel: Ásatási dokumentáció 2007

Részletes leírás: A Kiskomáromi-berekből kissé kiemelkedő homokdombon

Jelenség: őskor kelta telep 7 objektumot bontottunk ki, melyek a kelta időre (LT C) keltezhetők, és szórványosan késő bronzkori Urnamezős kultúrához köthető kerámiatöredékek is jelentkeztek.

Tevékenység: Ásatás Tokai Zita Mária 2007. május 3-4.

Térképen: EOVS 32-431

Koordináták: 134390; 509012

19.

KÖH kód: 100224 (KÖH adatbázisban nem szerepel)

Településnév: Zalakomár

Lelőhelynév: Felső-Csalit

Kiterjedés: 100x100 méter

Csatlakozó adattári tétel: Ásatási dokumentáció 2007

Jelenség: őskor DVK telep

Őskor, Balaton Lásinja kultúra telep

Tevékenység: Ásatás Tokai Zita Mária 2007. május 2-3.

Térképen: EOVS 32-431

Koordináták: 133810; 508670

40831: Kiskomárom 2. lh. Azonosítatlan lelőhely

Leírás: A Mocsolyai-táblától 200 m-re ÉNy-ra, a domb lejtőjén. A felszínen csak néhány cserép volt gyűjthető.

Jelenség: őskor, rézkor balatoni csoport

Tevékenység: Terepbejárás 1969. Horváth Jolán

40832: Komáromváros 8. lh. Azonosítatlan lelőhely

Leírás: A Malompatak K-ről É-ra forduló kanyara felett.

Jelenség: őskor, rézkor balatoni csoport

Tevékenység: Terepbejárás 1969. Horváth Jolán

40833: Komáromváros 6. lh. Azonosítatlan lelőhely

Leírás: A Csöntedomb vonalában D-re, a galamboki út alatt, a domb (Kondorvári-dűlő) vízenyős rétre lejtő részén. Nagy mennyiségű Zóki kult. cserép és néhány urnasíros kult. cserép a felszínen.

Jelenség: őskor, bronzkor urnasíros kultúra

őskor, bronzkor Vučedol-Zók-kultúra

Tevékenység: Terepbejárás 1969. Horváth Jolán

40837: Komáromváros 12. lh. Azonosítatlan lelőhely

Leírás: A Rossz-réttől É-ra fél km-re, a Komáromi-berekben, a mocsaras területből kiemelkedő homokszigeten.

Néhány a kultúrára jellemző edénytöredék a felszínen.

Jelenség: őskor, bronzkor Vučedol-Zók-kultúra

Tevékenység: Terepbejárás 1969. Horváth Jolán

40847: Csönte-domb Azonosítatlan lelőhely

Leírás: A domb K-i részén. Kerámia lelet.

Jelenség: őskor, vaskor, kelta

őskor, bronzkor

őskor, újkőkor, DVK

Tevékenység: Terepbejárás 1969. Horváth Jolán

40853: Kiskomárom 9. lh. Azonosítatlan lelőhely

Leírás: A Kápolna-pusztától D-re, 3-400 m-re kezdődően D felé. Hosszan, igen elszórtan jelentkeznek a cserepek.

Jelenség: őskor, újkőkor

középkor

Tevékenység: Terepbejárás 1969. Horváth Jolán

40855: Mocsolyai-tábla. Azonosítatlan lelőhely

Leírás: Komáromi-berek fölé Ny-felé fokozatosan emelkedő dombvonulat legszélső lankáinak egyike. A dombsor a Határárokkal párhuzamos. A mocsaras terület csaknem teljesen körbefogja, abból legfeljebb 5 m magasan emelkedik ki, kis homokdombon.

Kerámia lelet.

Jelenség: őskor, bronzkor urnasíros kultúra

őskor, rézkor Balaton-Lasinja

Tevékenység: Terepbejárás 1969. Horváth Jolán

40855: Galambok 4. lh. Azonosítatlan lelőhely

Leírás: A Zalakomár felől vezető bekötőút és a Csönte-majorba vezető dűlőút ÉNy-i szögletében.

Néhány darab cserép a felszínen, amelyek alapján a lh. a korszak első felére keltezhető.

Horváth J. a lh-t Galambok határába sorolja. A leírása alapján a lh-t csak hozzávetőlegesen lehet beazonosítani, de nagyon valószínű, hogy már Zalakomár területére esik. Így ide vettük fel. A lh. lehetséges helyéről térképvázlatot mellékeled, de mivel helye elég bizonytalan, azonosíthatatlanként kerül felvételre.

Jelenség: őskor, bronzkor

Tevékenység: Terepbejárás 1969. Horváth Jolán

1.8.2 régészeti érdekű terület:

A vizsgálati részben a leírtak szerint a felsorolt helyek régészeti érdekű területnek tekintendők.

1.8.3 műemlék

<p>KISKOMÁROM</p> <p>R. k. templom (Szentháromság) 6389 Kossuth Lajos u. 17. hrsz.: 226hrsz</p> <p>Műemléki környezete a szabályozási terven feltüntetve, telekhatárosan, az adatszolgáltatás alapján. A templom 1744-1770 között épült és 1772-ben szentelték fel a Szentháromság tiszteletére. A templom a barokk stílus jegyeit hordozza. Szabadon álló, keletelt, egyhajós, kosárfélszeletes szentélyzáródású templom, nyugati homlokzata előtt toronnyal, a szentély felől kontyolt nyeregtetővel, a szentély északi oldalához csatlakozó sekrestyével. A nyugati homlokzat szélső tengelyeiben két üres szoborfülke. Csehsüveg boltozatos hajó, a hajó bejárat oldalán falazott-, oldalfalai mentén öntöttvas szerkezetű karzatok, feljárókkal. Falképek egy részét Dorffmaister István készítette, aki 1781-ben és 1793-ban dolgozott a templomban. A képeket 1941-ben restaurálták. A templom berendezése: jellemzően 18. század második feléből származik; keresztlőkút, 1698; főoltárkép, 1781 (Dorffmaister István), mellékoltárképek, padok, nyílászárók, szószék, 18. század második fele. Orgona: 1866 (Mooser Lajos). Épült 1772-ben, oldalkarzatai a 19. század végén készültek. A templom nyugati homlokzata előtt: Szent Sebestyén és Szent Flórián szobra, közöttük magas, nyolcszögű pillértalapzaton Immaculata, 1856-ból.</p> <p>(Forrás: a megnevezés és leírás a Zala megyei műemlékjegyzékéből)</p>	
--	---

1.9 Területhasználat és területi állapot a kulturális örökség összefüggésrendszerében.

A jelenlegi területhasználat és területi állapot a kulturális örökség régészeti elemeit csak kismértékben érinti. Kiemelt fontossággal bír a kiskomári vár területe, valamint az egykori kolostor területe, ahol bármilyen építkezés jelentős örökségvédelmi elem pusztulásához vezet. *Mindkét lelőhely feltárás után bemutatási lehetőséget rejt magába, amelynek az örökségi érték mellett idegenforgalmi jelentősége is van.*

Egyedül a temető működése rongálja a kulturális örökséget, bizonyos területeken valószínűleg már el is pusztította azt.

Műemléki szempontból a Szentháromság templom és környezete, jelenlegi területhasználata és területi állapota 200-230 éve változatlan. A Kossuth Lajos utca íves szakasza mellett áll templomkert előkerttel kapcsolódva. Teret a templom előtt az utca biztosít. A földszintes beépülés körülhatárolja északról keskeny közterülethez kapcsolódóan, a műemlék épületet.

2. VÁLTOZTATÁSI SZÁNDÉKOK

Zalacomár község területén komolyabb változtatási szándék, amely a régészeti örökséget és a műemléki értéket érinti, nincs.

2.1. Településhálózati és tájhasználati változás

A kialakult meglévő és megmaradó településhálózatban és a valós tájhasználatban változás nem várható. Változás a tervi besorolások szintjén jön létre a jogszabályi környezeti változás miatt és a Balaton Kiemelt Üdülőkörzet Területrendezési Tevében (továbbiakban: BKÜTrT) szereplő térségi lehatárolások és térségi övezeti besorolások miatt.

2.2. Településszerkezeti, területhasználati és beépítettségi változás

A településszerkezetet formáló gyorsforgalmi, főúti, kötöttpályás közlekedési hálózatokban változás közép és hosszútávon sem várható. Az országos mellékúthálózatban a BKÜTrT szerepeltetett belterületet elkerülő út szakaszokat, Kiskomárom területén. Megvalósításuk hosszú távon túl merülhet csak fel. Terület-felhasználásként szabályozásként csak a megvalósíthatósági tanulmány és az útépitési engedélyezési terv elkészülte után kerülhetnek a településrendezési eszközökbe.

Területhasználati változás terv szinten jelenik csak meg. Az OTÉK jelenleg lehetővé teszi a mezőgazdasági üzemek és majorok önálló terület-felhasználási és építési övezeti besorolását, az intézményi területfelhasználás újbóli bevezetését, a különleges területek szétválasztását beépítésre szánt és beépítésre nem szánt kategóriák szerint. Vagyis a tervi változások többsége a jogszabályi környezeti változás következménye.

Beépítettségben a 2000.-ben készült terv az OTÉK-ban rögzített felsőhatárokat adta meg. A lakóterületnél marad csak meg a 30%-os felső határ. A többi terület-felhasználásnál 10-20%-kal csökkentett érték kerül a rendelettervezetbe, vagyis csökken a beépíthetőségi felsőhatár a településközponti az intézményi a kereskedelmi szolgáltatói és egyéb ipari területeken. A beépítésre nem szánt területeknél is a BKÜTrT-hez igazodóan, a törvényben meghatározott mértékre, jelentősen csökken a beépíthetőség.

2.3. Infrastrukturális változás

Zalakomár területén komolyabb változtatási szándék az infrastruktúra területén nincs. A települési és térségi közműhálózatok kiépültek. Változás csak hosszútávon várható, az anyagi lehetőségek megteremtődése esetén, a szennyvízcsatornával el nem látott területek csatornázásánál.

2.4. Népeség, életmód, társadalom, kultúra változása

Továbbra is jelentős és meghatározó marad a mezőgazdaságból élők és a mezőgazdaságban dolgozók aránya. A szabályzat és építési övezeti besorolás ennek kereteit erősíti. A gazdasági területek fejlődésével az iparban, kereskedelembe szolgáltatásban dolgozók száma és a helyben dolgozók száma növekedhet. A betelepülők révén és az országban lezajlott gazdasági társadalmi változások révén a régi hagyományos falusi életmód és értékrendszer eltűnt. Ez az életmód és kultúra változásában is megjelenik.

3. HATÁSELEMZÉS SZÖVEGES ÉS ÁBRÁZOLT FORMÁBAN A KÜLÖNBÖZŐ HATÁSTERÜLETEK KIJELELÉSÉVEL:

A község területén régészeti szakterületen 19 azonosított és 9 azonosítatlan régészeti lelőhely van, az aránylag nagy területű községnek a régészeti érintettsége átlagos.

3.1. Történeti településhálózati következmények

Kedvezőtlen következmények nincsenek, mivel a településrendezési eszközökben a történeti településhálózat rögzül. A központi belterület minimális növelésének gondolata is kikerül a tervből. A külterületi beépített területek majorságok térrendszere sem változik. A BKÜTrT-ben kijelölt az autópálya és a 7. számú főút csomópontjánál lehetővé tett gazdasági célú igénybevétele nem épül be a településrendezési eszközökbe.

3.2. Természeti, táji hatások

A táji adottságokhoz igazodó, a természeti értékeket megőrző tájgazdálkodás, valamint a biológiai sokféleség fennmaradásának biztosítása a tervezés, besorolás és szabályozás alapja, így természeti táji változások nem várhatók.

3.3. A településképfeltárulásának változásai

Nem kerül sor belterület bővítésre, a szabályzat a beépítettség mértékét szűkíti majdnem minden építési övezetbe. Az építhető új épületek épületmagasságai is kisebb nagyobb mértékben csökkennek, a külterületen is 10m alatt marad a megengedhető épületmagasság, vagyis nem keletkezik változás a településképi feltárulásban.

3.4. Régészeti emlékek feltárhatóságának, megmaradásának, bemutatthatóságának vagy pusztulásának lehetőségei

A tervezett módosítások adminisztratív jellegűek, melyek közvetlenül nincsenek hatással a régészeti örökség elemeire.

Mivel a korábbi rendezési terveknél nem készült régészeti vonatkozású hatástanulmány, így mégis fontos megemlíteni, hogy Zalakomár összes régészeti lelőhelye esetében 30 cm-nél mélyebb földmunkavégzés esetén (ez nemcsak építkezéssel összefüggő beruházás, hanem például erdősítés során is) régészeti feltárást szükséges végezni. A régészeti feltárás a földmunkák felületi és mélységi kiterjedésétől függően a régészeti megfigyeléstől a szondázó feltáráson át a megelőző régészeti feltárásig terjedhetnek.

3.5. Történeti térbeli rendszerek alakulása

A hagyományos térbeli rendszerek nem változnak meg, a létező beépülések őrződnek meg. A szabad tér jellege, a természetbe ágyazottság, kultúrtáj karaktere marad meg azáltal, hogy a beépített területek összessége és a hagyományosan vidéki települési térség a közigazgatási terület 8%-a körüli.

3.6. Műemléki együttesek, műemlékek eszmei, használati és esztétikai jelentőségének alakulása a tájban, településszerkezetben, épített környezetben, a település életében

A Szentháromság római katolikus templom eszmei használati jelentőségében nem jön létre változás. A szabályozási terv a korábban rögzített, az országos utakra vonatkozó közterület szélesítést elvetette. A földhivatali nyilvántartás szerinti közterületi telekhatárokon hagyta meg a szabályozást. Így a településszerkezetben, épített környezetben, a település életében változás nem várható.

3.7. Műemlékek megújulásának és fenntarthatóságának gazdasági esélyei,

Mivel a műemléki templom egyházi tulajdonban és működtetésben van a megújítás és fenntarthatóság kérdése biztosított az egyház anyagi lehetőségeihez mérten. A tulajdonosi akaraton és szándékon túl, térségi fejlesztési és pályázati lehetőségek is segítik a műemlékek megújításának gazdasági kereteit.

3.8. Településkarakter változásának hatásai

A XX. század második felétől fokozatos és folyamatos átépülés jellemezte a Zalakomár központi belterületét, a majorságokat (ez alól csak Ormándpuszta és a kastély volt kivétel). A hagyományos településkép utcakép eltűnt, felbomlott. A településen nagyobb, összefüggő területre kiterjedően nem maradt meg régi településkép utcakép, jelen szabályozás ebben sem keletkeztet változást. A régi anyaghasználatok tömegarányok épületformálások nem épületek be a kultúrába, a szegénységhez kötődnek, ma már nem képviselnek értéket.

3.9. Környezeti terhelések és az épített örökség műszaki állapotának összefüggései

A nagyközségben jelentősebb gépkocsi forgalom az 7. számú főút mentén és az országos mellékúthálózat mentén jelentkezik. Levegőszennyezést az utak forgalma mellett a korszerűtlen lakossági fűtési rendszerek okozzák. A környezeti hatások az épített környezet állapotát károsan nem befolyásolják.

3.10. Folyamatok iránya, visszafordíthatósága

A hagyományos népi építészet elemei nem épültek be a népesség tudatába. Ezért is maradt meg a település nagyságához képest kevés hagyományos épület és karakter. A folyamat a tudatformálással és a mintaadással lassítható, de valószínűleg nem állítható meg.

Régészeti szempontból egyedül a temető működése rongálja a kulturális örökséget, bizonyos területeken valószínűleg már el is pusztította azt.

3.11. Kárenyhítés lehetősége, költsége, illetve ellentételezésének lehetőségei

A jogszabályok nem írnak elő kárenyhítési vagy ellentételezési kötelezettséget arra az esetre, ha egy terület tulajdonosát az előírások vagy a jogszabályból eredő kötelezettségei miatt hátrányok érik. Ugyanakkor a kárpótlás lehetőségét nem is zárja ki semmi, így ez minden esetben az érintett felek megegyezésétől függ.

4. ÖSSZEFOGLALÓ

RÉGÉSZETRE VONATKOZÓ ÖSSZEFOGLALÓ

Zalakomár község területén található ismert régészeti lelőhelyek többsége a falu illetve a bekötőút térségében van. **A lelőhelyeknek különösebb veszélyeztetettsége jelenleg nincs.**

A talaj bolygatásával járó tevékenységekről jelen hatástanulmány készítésének időszakában nincs tudomásom. Amennyiben a régészeti szempontból érintett területeken történne beruházás, ennek tervezése esetén, már a tervezés legelején javasolt a Hivatal előzetes állásfoglalásának beszerzése. Ebben a Hivatal nyilatkozni tud arról, hogy az érintett területen időközben vett-e nyilvántartásba régészeti lelőhelyet, illetve, hogy az adott beruházás megvalósításához hozzá fog-e járulni, és ha igen, akkor milyen feltételekkel. A Hivatal állásfoglalásának kialakításához a 4/2003. (II. 20.) NKÖM rendelettel összhangban elrendelheti örökségvédelmi hatástanulmány elkészíttetését.

A jelen hatástanulmány a készítés időpontjában rendelkezésre álló adatok alapján készült. A tervezési területen időközben előkerülő lelőhelyekről a Kulturális Örökségvédelmi Hivatal (Kulturális Örökségvédelmi Iroda) vezet közhiteles nyilvántartást. Javasolt minden tervezett beruházás vagy tervmódosítás előtt a lelőhellyel való érintettségéről időben meggyőződni. A beruházási területeken bármilyen tevékenység tervezése során javasolt a Hivatal megkeresése.

MŰEMLÉKRE VONATKOZÓ ÖSSZEFOGLALÓ

Zalakomár területén védett épített környezet nincsen. A műemléki templom rendelkezik műemléki környezettel. A kapott adatszolgáltatás alapján kerül a településrendezési eszközökre a műemléki környezet lehatárolása. Helyi egyedi arculatot biztosító építészeti jellemzők nem őrződtek meg a településen. A helyi épített környezet kultúrtörténeti emlékei csak nyomokban, és rendkívül rossz műszaki állapotban lelhetők fel. A történeti mag, utcahálózati és telekszerkezet Kiskomáromban, Komáromvárosban és Ormándpusztán is megmaradt, annak ellenére, hogy a hatályos szabályozási terv a közterületek szélesítését rögzítette. A kiszabályozások végrehajtására nem került sor. Az országos úthálózati elemek földhivatali nyilvántartási szélességének megváltoztatását a forgalomnagyság nem tette szükségessé nem tette indokolttá. A műemléki katolikus templom környezete sem érintett változással a műemlék veszélyeztetettsége jelenleg nem áll fenn.

5. TÖRVÉNYI KÖRNYEZET

(A hatástanulmány elkészítése (2012. szeptember 15-től életbelépett) után történt jogszabályi változtatások utólag beépítésre kerültek a szövegbe piros szedéssel)

(A vonatkozó hatályos jogszabályok és tartalmuk, azaz a régészettel érintett területeken követendő eljárás, jogok és kötelezettségek)

A régészeti lelőhelyekre, a régészeti kutatásra és a régészeti leletekre vonatkozó főbb jogszabályok:

2001. évi LXIV. törvény – örökségvédelmi törvény

1997. évi CXL. törvény, különösen a 38-49. § - múzeumi törvény

1996. évi LIII. törvény, kifejezetten a 23. és a 28. § - természetvédelmi törvény (táji értéként a halomsírok és a földvárak ex lege védelem alatt állnak)

1979. évi 2. törvényerejű rendelet – kulturális javak jogtalan átruházásáról

218/1999. (XII. 28.) Kormányrendelet – szabálysértésekről

47/2001. (III. 27.) Kormányrendelet – múzeumokban folytatható kutatásról

190/2001. (X. 18.) Kormányrendelet – Kulturális Örökségvédelmi Hivatalról

191/2001. (X. 18.) Kormányrendelet – örökségvédelmi bírságról

20/1999. (XII. 26.) NKÖM rendelet – szakfelügyelet rendjéről

1/2000. (I. 14.) NKÖM rendelet – szakemberek képzéséről

16/2001. (X. 18.) NKÖM rendelet – örökségvédelmi hivatal eljárásrendjéről

17/2001. (X. 18.) NKÖM rendelet – kulturális javak kiviteli szabályairól

18/2001. (X. 18.) NKÖM rendelet valamint az ezt módosító

21/2007. (III. 26.) OKM rendelet – régészeti feltárásokról

4/2003. (II. 20.) NKÖM rendelet – örökségvédelmi hatástanulmányról

5/2010. (VIII. 18.) NEFMI rendelet a régészeti lelőhelyek feltárásának, illetve a régészeti lelőhely, lelet megtalálójának anyagi elismerésének részletes szabályairól

(a tanulmány lezárását követően megjelent jogszabályok)

26/2012 (IX. 14.) EMMI rendelet a 5/2010 (VIII. 18.) NEFMI rendelet a régészeti lelőhelyek feltárásának, illetve a régészeti lelőhely, lelet megtalálójának anyagi elismerésének részletes szabályairól módosításáról

266/2012. (IX. 18.) Korm. rendelet a kulturális örökségvédelmi hatóságok kijelöléséről és eljárásaikra vonatkozó általános szabályokról

BTK vonatkozó paragrafusai (157, 216/b, 316, 324, 325. §) – örökségi értékek kárára elkövetett veszélyeztetés, rongálás, megsemmisítés

Általában a 2001. évi LXIV. törvény és végrehajtási rendeletei alapján kell eljárni. Ennek alapján a régészeti területeket három kategóriába lehet besorolni:

fokozottan vagy kiemelten védett régészeti lelőhelyek

nyilvántartott régészeti lelőhelyek

régészeti érdekű területek

1.) Védett régészeti területek esetében:

2001. évi LXIV. tv. 63. § (2) bekezdés a) pont

Védett régészeti területen bármilyen, a talajt 30 cm-nél mélyebben bolygató tevékenység végzéséhez a KÖH (Kulturális Örökségvédelmi Iroda) hatósági engedélye szükséges függetlenül az adott beruházást egyébként engedélyező államigazgatási szerv engedélyétől. A KÖH (Kulturális Örökségvédelmi Iroda) határozatának hiányában semmilyen munka nem végezhető. Egyebekben mindenben az adott területre a régészeti védelmet elrendelő miniszteri rendeletben (a korábbiak esetében határozatban) foglaltakat kell követni és betartani.

Régészeti védelmet (fokozott és kiemelt védelmi besorolásban) bárki kezdeményezhet a KÖH (Kulturális Örökségvédelmi Iroda) területileg illetékes regionális irodájánál vagy a Nyilvántartási és Tudományos Igazgatóságán. A védelmi eljárást a Hivatal folytatja le, a védelem kimondásáról a NKÖM dönt miniszteri rendelet formájában.

2.) Nyilvántartott régészeti lelőhelyek esetében:

2001. évi LXIV. tv. 11. §

A régészeti lelőhelyek e törvény erejénél fogva általános védelem alatt állnak.

2001. évi LXIV. tv. 63. § (2) bekezdés a) és (4) bekezdés a) pontjai

A nyilvántartott régészeti lelőhelyek esetében minden az eddigi használattól eltérő hasznosításhoz, építkezéshez, a talaj bolygatásával járó tevékenység végzéséhez a **Kulturális Örökségvédelmi Hivatal**(Kulturális Örökségvédelmi Iroda) előzetes (hatósági vagy szakhatósági) engedélyre van szükség.

2001. évi LXIV. tv. 65. § (1) bekezdés

Az engedélyezési eljárás miatt célszerű már a tervezés előtt a Hivatal előzetes nyilatkozatát kérni, hogy az adott beruházáshoz, hasznosításhoz (pl. építkezés, művelési ág változtatása, halastó kialakítása, stb.) hozzá fognak-e járulni, s ha igen, akkor milyen feltételekkel. Így a később megvalósíthatatlannak minősülő fölösleges tervezést, illetve a feltárás miatt történő nem várt időbeli csúszás és költségnövekedés kiküszöbölhető vagy előre kalkulálható lesz.

2001. évi LXIV. tv. 22. § (1)-(2) bekezdések

A földmunkával járó fejlesztésekkel a **Kulturális Örökségvédelmi Hivatal**(Kulturális Örökségvédelmi Iroda) által nyilvántartott régészeti lelőhelyeket – a (2) bekezdésben meghatározottak kivételével – el kell kerülni. Ha a lelőhely földmunkával való elkerülése a fejlesztés, beruházás költségeit aránytalanul megnövelné, vagy a beruházás máshol nem valósítható meg, a beruházással veszélyeztetett területet előzetesen fel kell tární.

2001. évi LXIV. tv. 22. és 23. §; 18/2001 NKÖM rendelet 14. § valamint az ezt módosító 21/2007. (III. 26.) OKM rendelet

A beruházás feltételeként adott esetben előírt régészeti feltárás költségei mindig a beruházót terhelik, mivel az ő érdeke a már ismert lelőhely megbolygatása. A régészeti feltáráshoz szükséges szerződést a beruházónak a területileg illetékes múzeummal vagy nagyberuházás esetén a **Kulturális Örökségvédelmi Szakszolgálattal** kell megkötnie.

Nyilvántartott régészeti lelőhelyen a lelőhely jelenlegi használati módját csak akkor kell korlátozni, ha annak folytatásától a lelőhely súlyosan károsodhat, vagy fennáll a megsemmisülés veszélye. Ugyanez vonatkozik az ott a Hivatal hozzájárulásával végzett tevékenységekre is: amennyiben ennek során előre nem kalkulálható örökségvédelmi érdek merül fel, vagy nem várt jelenség mutatkozik, a végzett tevékenységet korlátozni kell. A Hivatalnak a munka felfüggesztése esetén lehetősége van kártérítés fizetésére, kisajátítás kezdeményezésére, vagy régészeti védelem megindítására.

2001. évi LXIV. tv. 82-85. §; 191/2001 Kormányrendelet

A régészeti lelőhelyben vagy a leletekben okozott kár, illetve ezek megsemmisítése büntetendő cselekmény (BTK hatálya alá esik), továbbá örökségvédelmi bírság kiadását eredményezi. A nyilvántartott régészeti lelőhelyek a III. kategóriába tartoznak, vagyis a bírság a kötelezettségszegés vagy a károkozás mértéke szerint 10 ezer forinttól 25 millió forintig terjedhet.

3.) Régészeti érdekű területek, továbbá valamely tevékenység során bárhol újonnan észlelt régészeti lelőhely előkerülése esetében:

2001. évi LXIV. tv. 7. § 14. pont

Régészeti érdekű területnek számít minden olyan terület, ahol régészeti lelőhely előkerülése várható vagy feltételezhető. Így ide kell sorolni minden talajbolygatással járó tevékenység végzésére kifizetett területet is. E területekre ugyanazok a szabályok vonatkoznak, mint a beruházás során nem várt módon előkerülő régészeti leletekkel és objektumokkal fedett területekre. Az ilyenkor követendő eljárásban a helyi önkormányzat is feladatot kap.

2001. évi LXIV. tv. 24. és 25. §; 18/2001 NKÖM rendelet 15. §

Amennyiben ezeken a nem ismert vagy hivatalosan nem nyilvántartott régészeti lelőhelyeken régészeti jelenség vagy lelet kerül elő, a végzett tevékenységet abba kell hagyni, és a helyszín vagy lelet őrzése mellett értesíteni kell a jegyzőt, aki a területileg illetékes múzeum és a **KÖH**(Kulturális Örökségvédelmi Iroda) szakmai bevonásáról köteles gondoskodni. A bejelentési kötelezettség a felfedezőt, az ingatlan tulajdonosát, az építetőt és a kivitelezőt egyaránt terheli! A múzeum 24 órán belül írásban köteles nyilatkozni a munka folytathatóságáról. A szükséges beavatkozás költségeit (amennyiben időközben a **KÖH**(Kulturális Örökségvédelmi Iroda) nem regisztrált lelőhelyet a helyszínen) a feltáráshoz jogosult intézmény köteles állni.

2001. évi LXIV. tv. 26. §; 18/2001 NKÖM rendelet 16. §

A lelet, illetve a lelőhely bejelentőjét jutalom illeti meg, amely nemesfémek esetében nem lehet kisebb a beszolgáltatott lelet nemesfémtartalmának piaci értékénél. A nyilvántartásban nem szereplő régészeti lelőhelyben vagy az onnan származó leletekben okozott kár, illetve ezek megsemmisítése ugyancsak büntetendő cselekmény (BTK hatálya alá esik).

4/2003. (II.20.) NKÖM rendelet

A Hivatal a rendeletben foglalt esetekben és tartalommal örökségvédelmi hatástanulmány elkészítéséhez kötheti szakhatósági állásfoglalásának megadását. Ez vonatkozik egyrészt a már ismert lelőhelyekre, másrészt a nagyobb felületet érintő beruházásokra bármely területen. A tanulmány elkészítése a beruházót terheli, készítésére a nevezett rendeletben feljogosítottak vállalkozhatnak.

A 2001. évi LXIV. törvény 66. § (2) bekezdés alapján készítendő hatástanulmányok tartalmi követelményeit részletesen tartalmazza a 4/2003. (II.20.) NKÖM rendelet melléklete. Ugyanezen rendelet értelmében a hatástanulmány régészeti szakterületi részét csak felsőfokú szakirányú végzettséggel rendelkező személy készítheti. A hatástanulmány készítője jogosultságán túl egyben nyilatkozik arról is, hogy a tervezett megoldás megfelel az örökségvédelmi jogszabályoknak és hatósági előírásoknak.

6. IRODALOMJEGYZÉK

Legfontosabb szakirodalmi adatok: (Az alábbi művek irodalomjegyzéke minden Zalakomárra vonatkozó fontosabb irodalmat tartalmaz)

- Évezredek üzenete a láp világából. (Régészeti kutatások a Kis-Balaton területén 1979-1992) Szerk.: Költő László –Vándor László. Kaposvár-Zalaegerszeg 1996.
- Dr. Holub József: Zala vármegye története III. kötet: A községek története. Kézirat. Pécs, 1933. Göcseji Múzeum Adattára.
- Régészeti feltárások az M7 -M70 autópálya Zala megyei nyomvonalán. Szerk.: Horváth László és Frankovics Tibor. Zalaegerszeg 2008.
- Vándor László: Zalakaros és környékének története az ősidőktől a törökör végéig. (In.: Zalakaros. Szerk.: Halász Imre. Zalakaros 2000. 77-100.

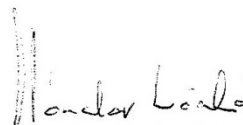
Zala megye Műemlék jegyzéke

Zalakomár története Wikipedia

Nyilatkozat

Alulírott Dr. Vándor László nyilatkozom, hogy a Zalakomárról készült kulturális örökségvédelmi hatástanulmányban tervezett megoldás megfelel az örökségvédelmi jogszabályoknak és hatósági előírásoknak. Az örökségvédelmi hatástanulmány elkészítéséhez jogosultsággal rendelkezem

Zalaegerszeg, 2014. július 31.

Dr. Vándor László CSc
okl. régész, szakértő (Reg. sz.:KE93XO)

NYILATKOZAT

Alulírott Wolf Beáta, mint Zalakomár Nagyközség településrendezési eszközeinek és az ehhez készülő örökségvédelmi hatástanulmány *műemléki területi munkarészenek* készítője nyilatkozom, hogy:

a tervezett megoldás megfelel az örökségvédelmi jogszabályoknak és hatósági előírásoknak, valamint az örökségvédelmi hatástanulmány műemléki területi munkarészenek elkészítésére jogosultsággal rendelkezem.

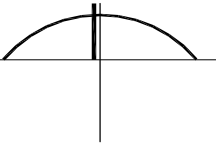
Budapest, 2014. július 30.

Wolf Beáta
okl. építészmérnök
vezető településtervező
TT/1É 01-2384

RÉGÉSZETI LELŐHELYEK

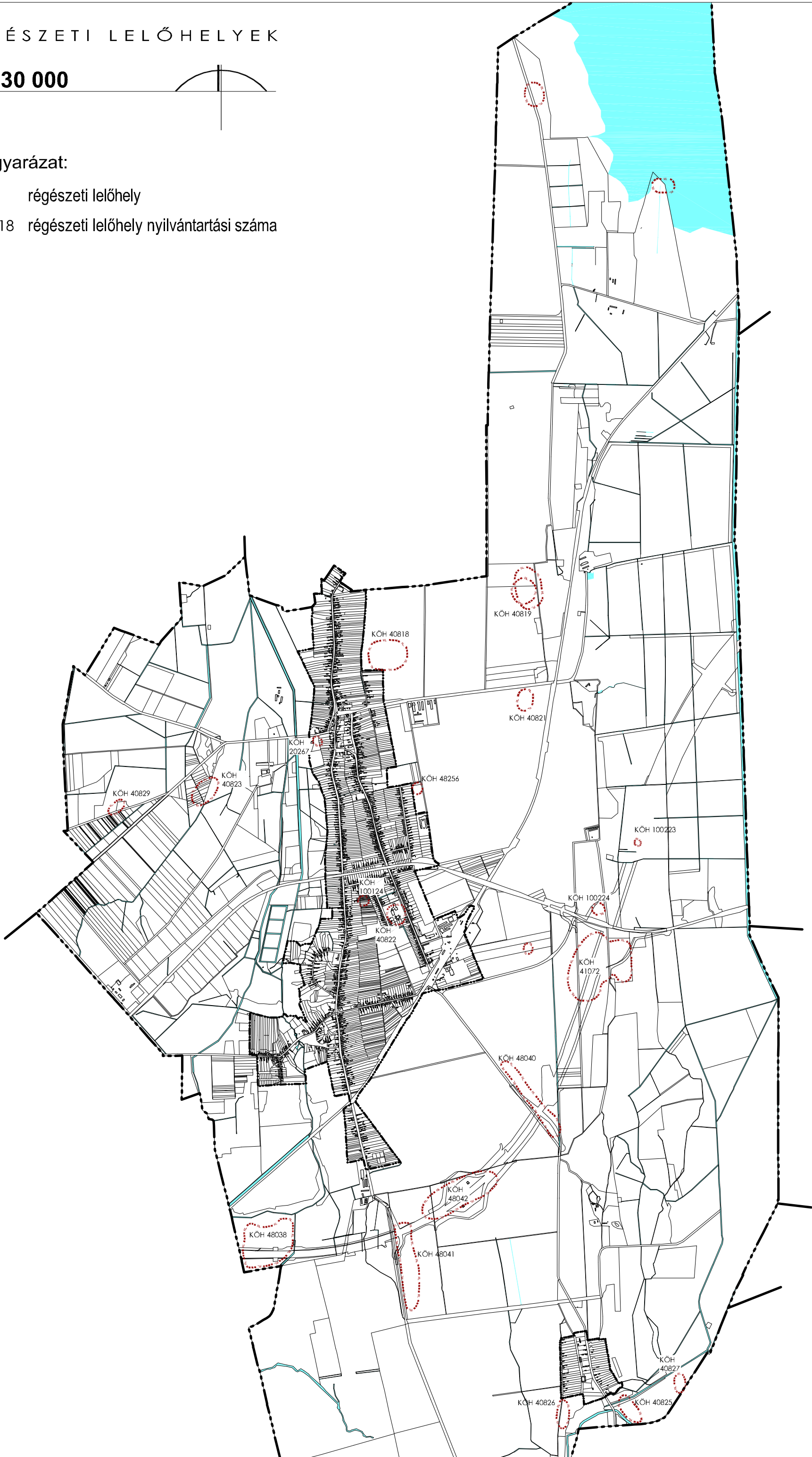
m=1:30 000

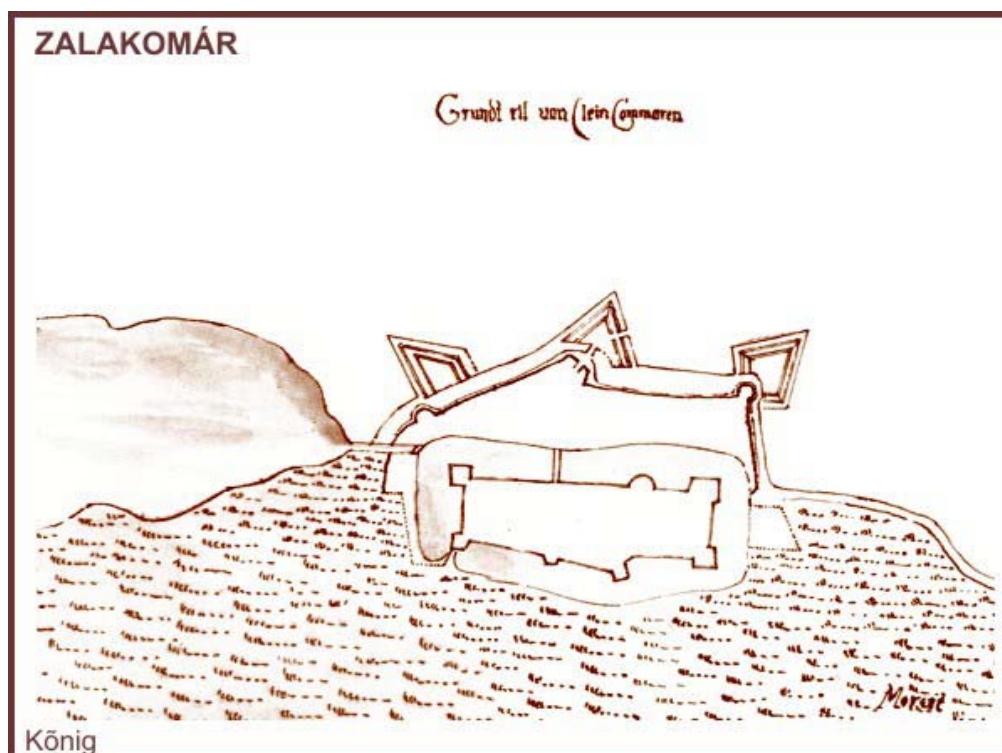
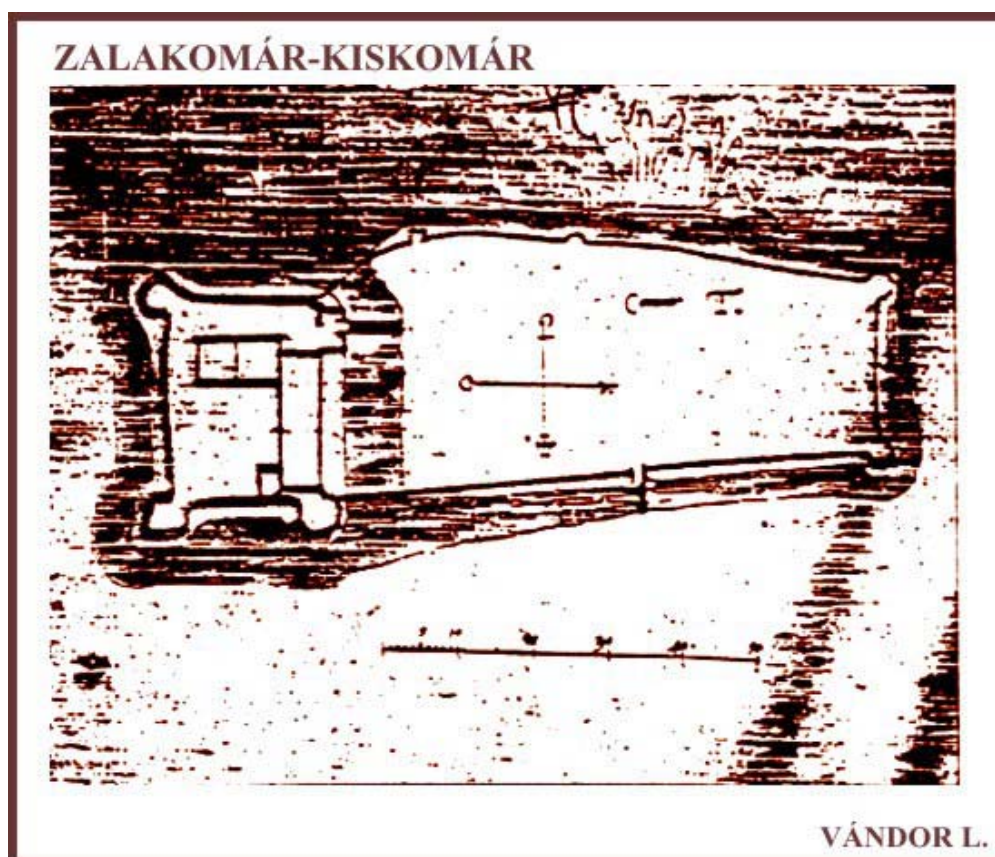
jelmagyarázat:

 régészeti lelőhely

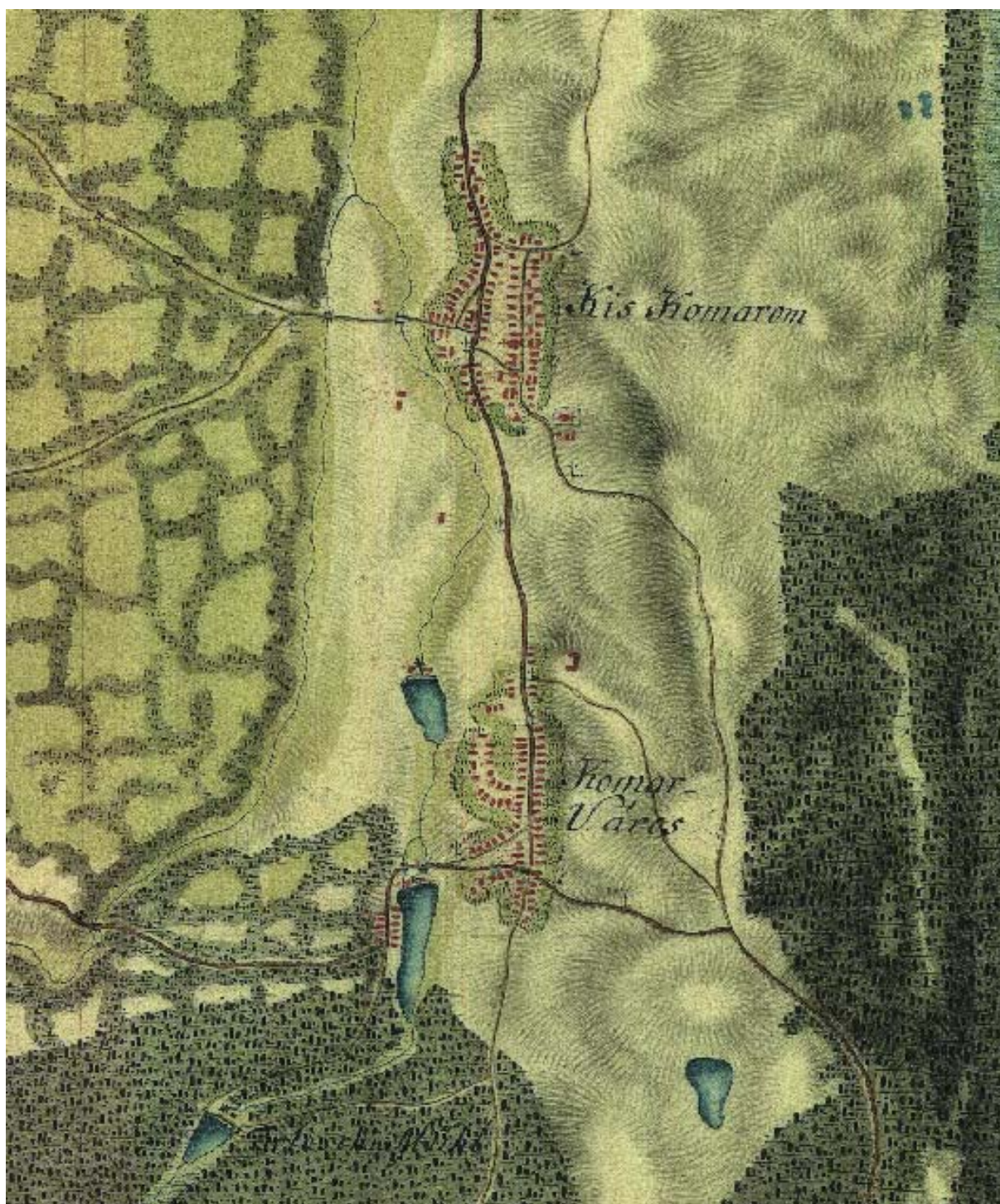
KÖH 40818 régészeti lelőhely nyilvántartási száma

A KISKOMÁRI VÁR 2 ALAPRAJZA

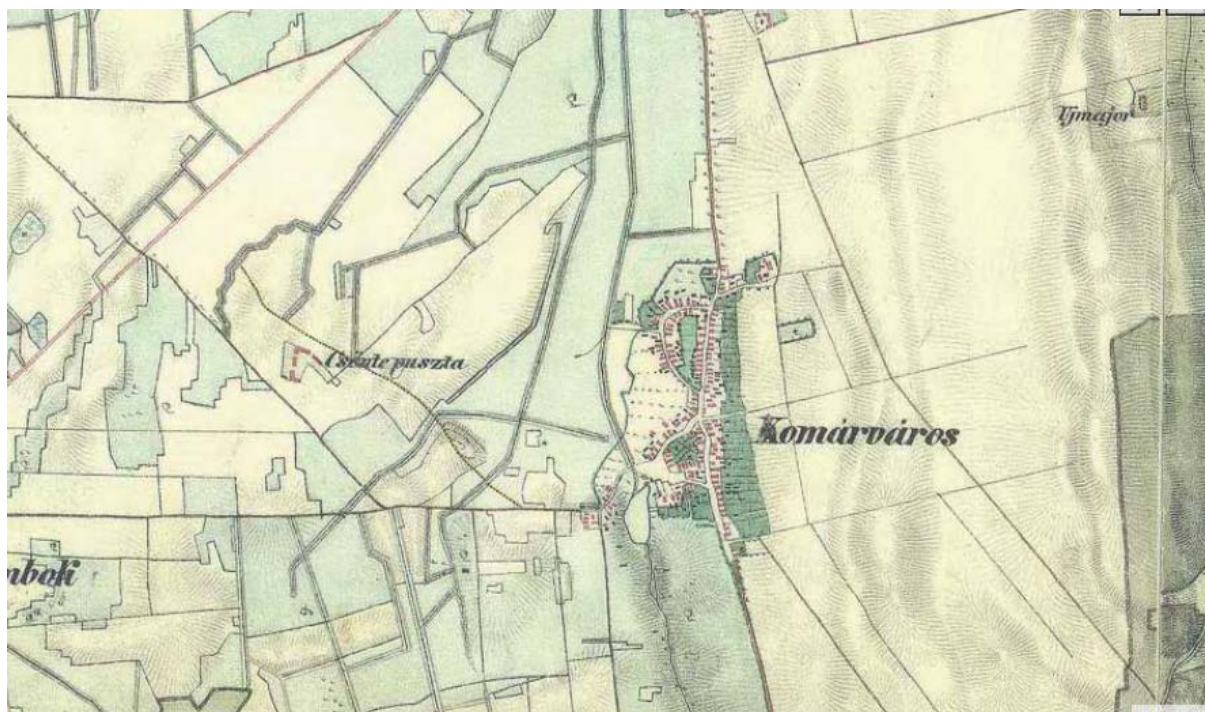
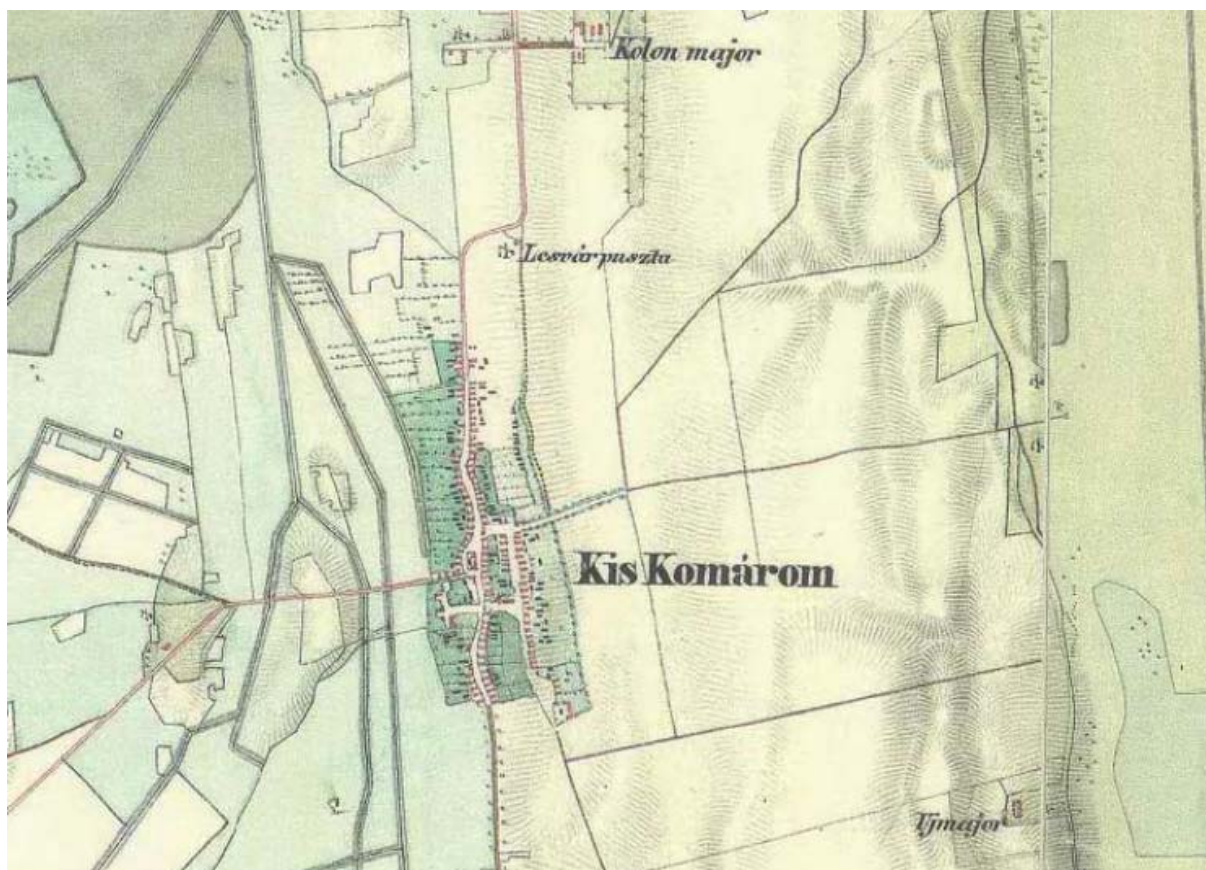

I. KATONAI FELMÉRÉS (1784) (6/23SZ)

forrás: Arcanum adatbázis

II. KATONAI FELMÉRÉS (1856-1857)

forrás: http://mapire.staatsarchiv.at/hu/map/mkf_hun

III. KATONAI FELMÉRÉS (1879)

Forrás: <http://lazarus.elte.hu/hun/digkonyv/topo/3felmeres.htm>